

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2013–2014**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Bažantová

Listina základních práv a svobod

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tereza Jonáková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013–2014

BACHELOR THESIS

Michaela Bažantová

Charter of Rights and Freedoms

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Tereza Jonáková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14. 3. 2014

Michaela Bažantová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce JUDr. Tereze Jonákové za její cenné rady, podnětné připomínky a vstřícnost při vedení mé práce.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na vývoj v oblasti lidských práv a svobod v pojetí právní teorie, na základní lidská práva v právním řádu České republiky a na prostředky jejich ochrany. První část poukazuje na vývoj a historii lidských práv v proměnách lidstva, které se odrážely po celé generace. Druhá část se zabývá základními lidskými právy v právním řádu České republiky, prameny právní úpravy, obsahem, objektem a funkcí základních práv a svobod. Nedílnou součástí této části je i Listina základních práv a svobod a její struktura. Jelikož je velmi důležité lidská práva chránit, tak třetí a čtvrtá část je právě věnována jejich ochraně, a to jak na úrovni vnitrostátní, tak i mezinárodní. O Listině základních práv Evropské unie, která se stala součástí primárního práva Evropské unie, pojednává poslední část práce.

Klíčová slova

Historie lidských práv, lidská práva, Listina základních práv a svobod, Listina základních práv Evropské unie, mezinárodněprávní ochrana, ochrana základních práv.

Annotation

The bachelor thesis focuses on the development of human rights and freedoms in juristic theory, on the fundamental human rights in the juristic regulations of the Czech Republic and on the means of protection. The first part refers to the development and history of human rights in the transformation of humanity that reflects for generations. The second part deals with fundamental human rights in the juristic regulations of the Czech Republic, the sources of law, content, objects and functions of fundamental rights and freedoms. An integral part of this part is the Charter of Rights and Freedoms and her structure. As it's very important to protect human rights as the third and the fourth part deals their national and international protection. The Charter of Fundamental Rights of European Union which became part of the European Union primary law, deals with the last part.

Key words

History of human rights, human rights, Charter of Fundamental Rights of European Union, Charter of Rights and Freedoms, international legal protection, protection of fundamental rights

OBSAH

ÚVOD	8
1 LIDSKÁ PRÁVA, JEJICH PŮVOD A VÝZNAM	11
1.1 Vývoj historie lidských práv	11
1.2 Vývoj lidských práv v českých zemích	16
2 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR	20
2.1 Prameny právní úpravy	21
2.2 Subjekty základních práv	23
2.3 Obsah, objekt a funkce základních práv a svobod	26
2.4 Listina základních práv a svobod.....	28
2.4.1 Striktura Listiny základních práv a svobod.....	29
3 PROSTŘEDKY OCHRANY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD V ČR	35
3.1 Soudní ochrana	35
3.2 Veřejný ochránce práv	40
3.3 Rada vlády pro lidská práva.....	42
3.4 Právo petiční a právo na odpor.....	42
4 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV	43
4.1 Ochrana lidských práv v evropském systému	47
5 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55

ÚVOD

Završením mého studia na Univerzitě Jana Amose Komenského jsem pro svoji bakalářskou práci zvolila téma Listina základních práv a svobod, které je v dnešní době aktuální a diskutované. Zvláště její dodržování a to jak na úrovni vnitrostátní, tak mezinárodní je stále dominantním tématem. V současné době, kdy lidská práva nejsou dodržována a to hlavně v komunistických režimech, např. Kuba, Venezuela a v postsovětských republikách, které po rozpadu Svazu sovětských socialistických republik nezvládly v pocitu euforie vypořádat se s novým režimem a nastolit dodržování lidských práv dle Všeobecné deklarace lidských práv.

Jako nejaktuálnější se jeví krize na Ukrajině, kdy otázka jazyková a etnická vyvolala mezi obyvateli za podpory Ruska nepokoje, které vyústily v podstatě k odtržení Krymu, který je součástí Ukrajiny v referendu, které je pod kontrolou ruských vojáků, kteří nezákonně vstoupili na území Ukrajiny. Z mezinárodního hlediska je absolutně nepřijatelné, aby referendum, které není v souladu s ústavou státu, ve kterém se tato oblast nachází, mohlo být uznáno jako platné. Tato v podstatě „okupace“ je příkladem toho, jak mohou být veškeré mezinárodní dohody porušovány.

Cílem mé bakalářské práce je zaměření se na základní lidská práva a svobody v právním řádu České republiky a na prostředky ochrany lidských práv a svobod. Následně poukazuji na Listinu základních lidských práv v Evropské unii.

Důvod, pro který jsem si toto téma zvolila, byl můj interest o prohloubení původní myšlenky a vývoje v oblasti lidských práv a svobod v pojetí právní teorie.

Člověk je od narození nadán jistými základními právy, která vycházejí z myšlenky lidských práv nárokových vůči státní moci, která tvoří přirozené hranice jejího výkonu, a proto se jí tato moc musí přizpůsobit. Do současné podoby prošel vývoj myšlenek lidských práv komplikovaným obdobím ve složitém vývoji lidské společnosti a je úzce vázán s řadou historických událostí. Neustále se měnící vnímání hodnoty lidského života se staly jedním z nejdůležitějších projevů tohoto vývoje. Vývoj lidských práv byl ovlivněn i historickými událostmi, které jej ovlivnily a zformovaly. Z pojetí lidských práv vychází i základní myšlenka rovnosti a svobody všech lidí.

První kapitola s názvem Původ a význam lidských práv pojednává o vývoji historie lidských práv a o vývoji lidských práv v českých zemích. Příčiny vývoje

historie lidských práv prošly složitými proměnami, které se odrážely po celé generace lidstva.

Na našem území se lidská práva prosazovala v dějinném kontextu, kdy tato práva v hrubých rysech byla již roku 1420 zakotvena v dokumentu Čtyři artikuly pražské. V dalších stoletích se svým dílem snažili o harmonizaci světa různí představitelé církví, kteří preferovali náboženskou a občanskou svobodu, rovnost lidí a nároku na vzdělání. Společenský pokrok, který přináší vývoj situace 19. století umožňuje českým myslitelům, kde za nejvýznamnější osobnost v teorii demokracie na území střední Evropy je uznáván Tomáš G. Masaryk. V roce 1920 byla přijata Ústava Československé republiky.

Druhá kapitola se zaměřuje na základní lidská práva v právním řádu České republiky, která jsou ústavně zaručena a stanoví základní parametry ve vztahu veřejné moci a jednotlivce. V pravomoci nezávislého soudu a Ústavního soudu je řešení porušení těchto práv. V dalších částech této kapitoly poukazují na prameny právní úpravy, kritéria základních práv, na obsah, objekt a funkci základních práv a svobod a rovněž na Listinu základních práv a svobod a její strukturu.

Třetí kapitola se zabývá prostředky ochrany základních práv a svobod v České republice, kde regulaci soudní moci řídí zákonodárce a v současnosti je označována jako právo na spravedlivý proces, který musí být nezávislý a nestranný. Tato kapitola obsahuje soudní ochranu, Veřejného ochránce práv, Radu vlády pro lidská práva, právo petiční a právo na odpor.

Čtvrtá kapitola nás seznamuje s mezinárodněprávní ochranou lidských práv, která deklaruje moderní formy ochrany lidských práv. Dále pojednává o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, o Mezinárodním paktu hospodářských, sociálních a kulturních právech a o nezanedbatelných úmluvách lidských práv. Navazujícím bodem této kapitoly je ochrana lidských práv v evropském systému, rovněž tak i Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropská sociální charta a Evropský soud pro lidská práva.

Poslední, pátá kapitola pojednává o Listině základních práv Evropské unie, která nemá právní závaznost, ale prostřednictvím Lisabonské smlouvy se stala součástí primárního práva Evropské unie, ale není však její součástí.

Smyslem mé bakalářské práce je seznámení se s vývojem základních lidských práv a svobod ke konkrétnímu výčtu prostředků její ochrany, kde jsem se pokusila o to, aby tato práce byla srozumitelná i pro laiky.

1 LIDSKÁ PRÁVA, JEJICH PŮVOD A VÝZNAM

1.1 Vývoj historie lidských práv

Rozvoj ideje lidských práv je ve složitém vývoji lidské společnosti velmi komplikovaným úkolem, který se úzce váže a je lemován řadou historických mezníků a událostí, a aby vznikla nynější podoba, musela projít četnými změnami. Idea lidských práv není výdobytkem současné společnosti, ale myšlenka základních práv a svobod prošla dlouhým historickým vývojem až do jejího naplnění v současné podobě. V náznamech, co lidská práva jsou, se toto objevuje již na počátku existence lidských společností, jakými byly babylonské městské státy nebo státní oblasti krétsko-mykénské kultury. Vývoj lidských práv lze sledovat ve dvou rovinách, první rovina nás vede po stopách vývoje v teleologickém či filozofickém myšlení, ve druhé rovině je možné sledovat historický vývoj ucelených lidsko-právních katalogů.

Až do druhého tisíciletí před naším letopočtem sahají nejstarší dochované záznamy o sepsání zákonů. Jedním z nejstarších dochovaných zákoníků je tzv. Chammurapiho zákoník¹, který pochází z roku 1686 př. n. l., který převážně obsahuje výklad zvykového práva a řeší otázky kolem rodiny, majetku, soukromého vlastnictví, násilných zločinů a postavení otroků. I přes své staří je rozsáhlý a přehledný. Před začátkem našeho letopočtu se stalo dalším inspiračním podkladem deset příkazů („Desatero“), které dle biblického Starého zákona předal Bůh Mojžíšovi, jenž byl jednou z nejvýznamnějších postav dějin izraelského národa. I když význam Desatera je zohledňován spíše lidmi křesťanského či židovského vyznání, některá tato přikázání zůstávají důležitým pilířem části moderních zákonů týkající se lidských práv. Základní kameny víry v lidskou rovnost učinil Ježíš Kristus, jakožto kazatel náboženského zákona a principu lidských morálních zásad.²

Aby mohl vzniknout stát, jehož prioritou je vytvořit ochranu práv, bylo nutno určit tři hlavní prvky a přirozený řád poskytující zásadní kritéria, které vytvořil člověk právním řádem. Hlavním prvkem jejich vzniku bylo křesťanství, druhá byla reformace,

¹ Vydán králem Chammurapim a první český překlad provedl Josef Klíma.

² KOMÁRKOVÁ, Božena. *Původ a význam lidských práv*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 234 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-042-5384-9.

kteřá podmiňovala situaci sociální, hospodářskou, politickou a právní, a třetím prvkem s klasickou teorií přirozeného práva je osvícenský racionalismus, který poukazoval na vztah mezi člověkem a Božím řádem.³

Křesťanská teologie vychází z učení Platóna, který byl řeckým filozofem a prosazoval otázky člověka a lidské společnosti a Aristotela, který byl rovněž důležitým filozofem a žákem Platóna. Již ve Starém Řecku ve 4. století, př. n. l. Aristoteles rozděluje spravedlnost na zákonnou a přirozenou a považuje za přirozené to, co je všeobecně platné a není závislé na uznání. Stoikové položili základ pro soudobé chápání rovnosti a svobody. V ideách těchto myšlenek pokračoval např. Cicero, který byl řeckým překladatelem a Seneca, který byl římským filozofem a politikem, který prosazoval stoickou nauku. V případě Platóna se jedná o jeden z jeho nejvýznamnějších dialogů Politeia, kde vyjádřil své názory na optimální uspořádání v obci, kde by se mělo usilovat o spravedlnost pro každého. Představitelem raného období křesťanské filozofie v historii lidských práv, která je spojena s naším letopočtem, je biskup a učitel církve Aurelius Augustinus (354 - 430), který své základní myšlenky vyjádřil ve svém spisu a díle Boží stát, kde nastiňuje uspořádání společnosti. Světské právo nazývá jako právo dočasné, „lex temporalis“.⁴

Křesťanství jako prvé zdůrazňuje lidskou individualitu a osobnost odvozenou od teorie, že všichni jsou dětmi nebeského otce, kde vše co mělo vztah k rozvíjení člověka, bylo jeho přirozeným právem.

V boji o uvedení do úřadu (investitura), který probíhá v 11. století, z kterého jako vítěz vychází církevní moc a tím zpochybňuje představu panovníka, jako neomezeného vládce. Výsledkem tohoto boje byla možnost pro každého odvolat se k papeži jako nejvyšší hlavě církve proti stávajícímu vládcovi. Jako nezbytnou souvislost dalšího vývoje a významu existence a ochrany lidských práv je nutné zmínit několik listin, které napomohly uspořádání tehdejší společnosti a prospěly k dalšímu rozšíření významu ochrany lidských práv. V roce 1100 anglický král Jindřich I. vydal Listinu svobod (Charter of Liberties), v ní byly pravomoci panovníka podřizeny zákonům. Roku 1215 byla značná část této Listiny svobod převzata pro tvorbu Velké listiny práv a svobod

³ KOMÁRKOVÁ, Božena. *Původ a význam lidských práv*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 234 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-042-5384-9.

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 310 s. ISBN 978-80-7380-454-1.

(Magna charta libertatum), jejíž podstatou bylo omezit moc panovníka a přiznání práv poddaným. Tato listina obsahovala 63 článků, kde byla mimo jiné zohledněna svobodná volba biskupů a určité záruky v rámci osobní svobody. Moc soudní tak byla oddělena od moci výkonné.⁵

Nový pohled na člověka přináší renesance, která jako nejvyšší hodnotu zdůrazňuje individualismus a seberealizaci jednotlivých osob. Jako ideální stav není uznávána rovnost, ale jako nutné usměrnění všeobecných poměrů.

Osvícenství přineslo v ideji myšlenek lidských práv teorii společenské smlouvy, které byly dle kontraktualistů⁶ osoby přirozeného stavu, kterého se vzdali a po dohodnutí a uzavření společenské smlouvy vytvořili stát. Primárním důvodem tohoto kroku byl strach o život, neboť v normálním stavu měli všichni právo na vše a ve prospěch zákonodárce se vzdali svých nároků, jak se domníval Thomas Hobbes (1588 - 1679), anglický filozof zastávající názor absolutismu a prosazující myšlenku práva jednotlivce a rovnost všech lidí. Tři základní přirozená práva jak hlásá John Locke (1632 - 1704) a to na život, svobodu a majetek. Teoretik Jean-Jacques Rousseau (1712 - 1778), jenž je propagátorem přímé demokracie a posuzovatelem soukromého vlastnictví.

V kolotoči událostí a jejich zvrátů se na území USA a Francie koncem 18. století vyskytují dokumenty obsahující ucelené koncepce lidských práv. Jako první dokument je Virginská deklarace z 12. června 1776, která stanoví rovnost všech lidí, svobodu a nezávislost a vrozená nezadatelná práva na život a svobodu, přiznání prostředků k nabití a držení majetku a k dosažení štěstí a jistoty.⁷ K vyhlášení nezávislosti USA dne 4. července 1776 a následně přijetím prohlášení nezávislosti, které ve svém důsledku přijalo Deklaraci třinácti kolonií nezávislosti na Velkou Británii. K přijetí Deklarace práv člověka a občana dochází ve Francii v roce 1789, následně po revoluci, která dala průběh těmto změnám. Podle čl. 1 se: „*Lidé rodí a*

⁵ KOMÁRKOVÁ, Božena. *Původ a význam lidských práv*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 234 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-042-5384-9.

⁶ Učenci, kteří tvrdí, že je zbytečné zabývat se přemýšlením o přirozených právech. Má se to jednoduše přenechat jednotlivcům, aby si dobrovolnou úmluvou stvrdili, komu co patří. Smlouvy, ne přirozené právo, mají proto být základem svobodné společnosti.

⁷ JAN FILIP, Jan Svatoň. *Základy státovědy*. 4., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-802-1040-571.

*zůstávají svobodní a rovnoprávní.*⁸ V čl. 2 je vytyčen cíl společenského zřízení, kterým je: „*Zachování přirozených a nepromlčitelných lidských práv, tato práva jsou svoboda, vlastnictví, bezpečnost a odpor proti útlaku.*“⁹

V ostatních státech Evropy postupně dochází od 19. století k vypracování katalogů práv a svobod, kde se v ústavě těchto států objevují záruky občanských a politických práv. Tímto vzniká tzv. koncepce liberálního státu, kdežto konání je omezeno pouze zákony. Povinností státu není starat se o občany, ale pouze zaručit jejich práva.¹⁰ Základní práva již nebyla považována za projev budoucích daných práv člověka, ale za účel, jímž vede stát občany ke svobodě. Dominance právního pozitivismu obnášela potlačení zájmu o přirozený původ lidských práv, ale i přesto bylo v této oblasti dosaženo pokroku. Jako příklad můžeme uvést tzv. Ženevské úmluvy, jejichž cílem bylo přispět chránit lidská práva, nebo ochrana menšin, kterým měly zajistit práva a ochranu jejich existence a identity jako právo na život, osobní a náboženskou svobodu, občanskou a politickou rovnost, svobodné užívání jazyka a zvláštní práva v kulturní a školské oblasti. Novou vlnu zájmu o lidská práva vyvolalo rozpoutání druhé světové války nacistickým Německem, kdy právní pozitivismus nebyl schopen zabránit destrukci základních práv. Tento pokus o totální destrukci celého národa je dnes označován termínem holocaust a kromě Židů byl zaměřen na lidi romského původu, občany Polska, občany Sovětského svazu, slovanské národy, tělesně či mentálně postižené, homosexuály či politické odpůrce německého nacionálního socialismu. Právě tyto skutečnosti vedly v roce 1945 ke vzniku Organizace spojených národů (dále OSN), jejímž hlavním cílem dodnes zůstává udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Jako nový subjekt v roce 1945 vznikla Charta OSN, která si vytyčila prioritu pro nově vznikající organizaci ustanovit ochranu lidských práv a základních svobod jako práv náležících veškerému lidstvu bez ohledu na rasu, jazyk, pohlaví, národnost a náboženské vyznání.

⁸ TULÁČEK, Jan. *Člověk a lidská práva*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1992, 31 s. Kukátko (Albatros). ISBN 80-000-0344-9.

⁹ TULÁČEK, Jan. *Člověk a lidská práva*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1992, 31 s. Kukátko (Albatros). ISBN 80-000-0344-9.

¹⁰ JAN FILIP, Jan Svatoň. *Základy státovědy*. 4., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-802-1040-571.

Dne 10. prosince 1948 byla Valným shromážděním OSN schválena Všeobecná deklarace lidských práv. Jde o univerzální dokument, který je uznávaný většinou států světa. Jedná se spíše o doporučení státům, i když nemá právní povahu, je významná v porozumění lidských práv mezi národy. Právně závazné jsou až Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z 16. prosince 1966, které vstoupily v platnost v roce 1976.

V souvislosti s dekolonizací došlo v 60. letech 20. století ke zvýšení počtu členských států OSN, kde postupně získaly převahu státy rozvojové. Koncepce lidských práv jako práv osobních začala otevírat cestu lidským právům v kolektivním smyslu. Významným počinem bylo založení Rady Evropy a přijetí Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod v roce 1950, která zavedla mezinárodní mechanismus ochrany, kdy si jednotlivec mohl stěžovat u Evropského soudu pro lidská práva. Evropská sociální charta z roku 1961 odstranila deficit v oblasti hospodářských a sociálních práv. V oblasti lidských práv nelze opomenout aktivitu Evropských společenství a posléze Evropské unie, která se velmi aktivně angažovala a zapojila.¹¹

V roce 2000 byla schválena Charta základních práv Evropské unie, která je vzorem pro moderní katalog lidských práv. V roce 2007 získala právní závaznost začleněním do Lisabonské smlouvy.

Lidská práva mají rozlišnou váhu a to jak v působení na lidskou společnost, tak i ke vztahu k člověku a proto je lze dělit do několika tzv. generací. Tato generační teorie byla rozpracována v 60. a 70. letech 20. století a její formací vznikly lidská práva ve třech až čtyřech generacích. Jelikož se předpokládá vznik dalších generací, není tato teorie stále uzavřena.

K. Klíma pojednává o čtyřech generacích lidských práv.¹²

1. Lidská práva první generace, formulována v 17. - 19. století pod vlivem přirozenoprávní teorie. Jedná se o práva těsně související se samotnou fyzickou existencí člověka, individuální (osobní) práva, která představují např. právo na život, právo na osobní svobodu, svoboda pohybu apod. Tato práva jsou na státu nezávislá a

¹¹ *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

¹² KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-967.

jsou státem pouze garantována. Většinou jsou označovány jako základní lidská práva a svobody.

2. Lidská práva druhé generace, která se začínají formovat až na přelomu 19. století, jsou právy související s životem člověka ve společnosti jako např. právo volit a být volen, svoboda tisku, svoboda projevu apod. Tato práva jsou uplatňována v závislosti na společnosti, ve které se člověk pohybuje. Jelikož jde o práva, která přímo souvisí s existencí státu, jedná se o práva politická.

3. Lidská práva třetí generace, počátek prosazování začíná ve 20. letech 20. století a zvláště po druhé světové válce. Jsou jimi práva hospodářská, sociální a kulturní jako právo na zabezpečení v nemoci a ve stáří, právo na uspokojivé pracovní podmínky apod. Tato práva jsou určující pro úroveň a kvalitu života.

4. Lidská práva čtvrté generace, tvořící tzv. právo na spravedlivý proces, např. právo na obhajobu, právo na zákonného soudce, právo na přiměřenou délku řízení.

1.2 Vývoj lidských práv v českých zemích

Na našem území se lidská práva prosazovala v dějinném kontextu, mezi první propagátory tzv. lidsko-právního myšlení byli myslitelé z předhusitského období, kteří kritizovali církve a feudální společnost. Našimi předky nebyl vytvořen dokument, který by byl možný srovnat s Deklarací práv člověka a občana, ale nelze prohlásit, že bychom v procesu stáli mimo dění. Významné osobnosti této doby jsou, např. Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže, Matěj z Janova, Tomáš ze Štítného. Pro tyto osobnosti byla typická snaha v reformacích vůči římskokatolické církvi, kde se vyskytuje první nárok na svobodu, možnost hlásat nezávisle slovo boží a zásad rovnosti ve společnosti nebo v církvi. O široké uvedení myšlenek směřujících k reformacím a ke změně uvnitř středověké společnosti a rovněž poměru vně samotné církve se zasloužil Jan Hus (1370 - 1415), nejvýznamnější osobnost této doby, náboženský myslitel a kazatel, kterého katolická církve označila za kacíře, a za odlišné názory vůči římskokatolické církvi byl upálen v Kostnici. Prvotní reformační myšlenky byly roku 1420 zakotveny v dokumentu Čtyři artikuly pražské, což je název husitského a politického věroučného programu, kterým cílem bylo náprava církve a křesťanské společnosti, na jehož platnosti se shodla pražská a táborská strana. Jeho text pochází

z roku 1419 a konečné slovo v jednání měla pražská univerzita a její teologická fakulta. Tyto artikuly obsahovaly ujednání o svobodě kázání, odstoupení církve od světského majetku a moci. Písmo svaté dle husitského hnutí, které prosazovalo ideu priority před zákony a názory světských institucí. Petr Chelčický (1390 - 1460) jako významná postava husitství odmítající násilí a husitské války, kritizoval soudobé společenské poměry a prosazoval spravedlnost a sociální rovnost.

Oceňovaným dokumentem je Majestát Rudolfa II. z roku 1609, který přináší náboženskou svobodu všem stavům a značnou míru samosprávy. Porážkou na Bílé hoře roku 1620 pozbyl tento dokument hodnověrnosti. Představitel teorie nenásilnosti, Petr Chelčický, v jehož učení následně pokračuje Jan Amos Komenský (1592 - 1670), který tvrdil, že je nutné reformovat společnost ve třech směrech, v oblasti církve, správy obce a významu rozumu, rovněž propagoval návrat náboženské a občanské svobody. Ve svých dílech usiluje o vyváženost světa, hájil pojetí lidí o jejich rovnocennosti nebo pohlaví. Doménou jeho učení je vzdělání pro všechny.¹³

Na Kroměřížském sněmu v letech 1848 - 1849 byl vypracován první soubor všeobecných občanských práv, návrh rakouské ústavy vycházející z francouzské Deklarace práv člověka a občana, který obsahoval kapitoly jako svoboda člověka, tisku a zajištění hmotných zájmů. Bohužel než Kroměřížský sněm stačil návrh projednat, byl rozpuštěn. I přes neúspěch se některé teze objevily v Březnové ústavě, zvané Stadionova, vyhlášená v roce 1849, obsahující soupis občanských práv a svobod, například svobodu pohybu. Zvláštními zákony měla být zavedena další práva, která po vydání Silvestrovských patentů, které již nebyly v roce 1852 přijaty, a ústava pozbyla platnosti a rovněž byl zrušen katalog občanských práv. Silvestrovské patenty obsahovaly např. zrušení roboty, poddanství a stvrzovaly občanskou rovnost před zákonem. V roce 1861 byla vydaná tzv. Únorová ústava, která neobsahovala žádná ustanovení o občanských právech. V Prosincové ústavě z roku 1867 se tato práva opět objevila. Byla uzákoněna například náboženská svoboda, ochrana národní rovnoprávnosti a svoboda slova. Toto uzákonění bylo formální a zavedení občanských práv bez odpovídající praxe ze strany státní moci.¹⁴

¹³ MUŽÍK, Josef. *Občanská a lidská práva*. Vyd. 1. Editor Václav Pavlíček. Praha: Aleko, 1992, 127 s. Prameny a nové proudy právní vědy, č. 10. ISBN 80-853-4128-X.

¹⁴ MUŽÍK, Josef. *Občanská a lidská práva*. Vyd. 1. Editor Václav Pavlíček. Praha: Aleko, 1992, 127 s. Prameny a nové proudy právní vědy, č. 10. ISBN 80-853-4128-X.

Atmosféra 19. století, která přinesla společenský pokrok, který otevírá realizaci českým humanistům využívat své myšlenky a představy jednotné společnosti, především možnosti v postavení jedince a ve funkci českého národa. V tehdejší střední Evropě je za jediného teoretika demokracie považován Tomáš G. Masaryk (1850 - 1937), který byl prvním prezidentem Československé republiky (1918 - 1935), dle něhož pouze demokracie zaručuje umožnění lidských práv. Ve společenství, kde nejsou lidská práva dodržována nelze tuto společnost nazývat demokratickou, jelikož respekt lidských práv je garantem pouze v demokracii.¹⁵ V roce 1935 byl přijat tzv. Lex Masaryk (zákon o zásluhách Tomáše G. Masaryka), který obsahoval větu: „*T. G. Masaryk se zasloužil o stát.*“¹⁶ Rovněž byl desetkrát nominován na Nobelovu cenu míru.

Přijetím Ústavy Československé republiky v roce 1920, jako významným dokumentem, který obsahoval hlavu nazvanou „O právech a svobodách, jakož i o povinnostech občanských“.

Sestupný proces v oblasti lidských práv, na kterém se zásadně podepsala Mnichovská dohoda, podepsána v roce 1938, která byla zradou spojenců na Československé republice, a s ní spojené události vedly k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava spojené s okupací německou armádou, nastartovaly sestupný proces v oblasti lidských práv, ze kterého se Československá republika nedokázala po celou válku vymanit.

Po druhé světové válce se na krátko zdálo, že se vše vrátí do správných kolejí, ale převzetí moci komunisty v únoru 1948 odsoudilo naši zemi na dlouhých 40 let do izolace, ve které idea lidských práv neměla žádné místo.

Po roce 1989 se vrátila skutečně lidská práva do Československa. Přijetím Listiny základních práv a svobod¹⁷ v roce 1991, která se přihlásila k přirozeným právům člověka a občana, a která zaručuje práva, která jsou přímo závazná a vynutitelná vůči státní moci, jsme se přihlásili k nejlepším tradicím vyspělých západních demokracií. Došlo ke zřízení ústavního soudnictví, vstupu do Rady Evropy a přijetí kontrolních mechanismů Evropské úmluvy o lidských právech a svobodách. V roce 1993 vznikla samostatná Česká republika, jejíž Ústava prostřednictvím inkorporační klauzule

¹⁵ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Vyd. 1. V Brně: Doplněk, 2008, 198 s. ISBN 978-807-2392-292.

¹⁶ Zákon č. 22/1930 Sb., o zásluhách T. G. Masaryka, § 1 odst. 1.

¹⁷ Vyhlášená jako usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992.

vpouštěla do českého právního řádu mezinárodní smlouvy o lidských právech, které byly přímo aplikovatelné před orgány státní moci, a které měly nezákonnou právní sílu. V roce 2004 Česká republika vstoupila do Evropské unie, kde je ochrana lidských práv považována za stěžejní a prioritní.

2 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA V PRÁVNÍM ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY

V právním řádu České republiky se lidská práva objevují v podobě základních práv a svobod. Základní práva jsou ústavně zaručená veřejná subjektivní práva, která stanoví základní parametry vztahu státní, respektive veřejné moci a jednotlivce. Ustanovení základních práv a svobod je primárním klíčem ústavního práva daného státu. „*Úprava základních práv a svobod vymezuje jednak vztah státní moci k jedinci obecně (rovnost a nediskriminace), jednak autonomní prostory jednotlivce chráněné před zásahy státní moci (liberální stát), možnosti jednotlivce podílet se na správě veřejných věcí (demokratický stát), popřípadě i úkoly státu poskytovat jednotlivci nějaká plnění (sociální stát) a poskytovat jedinci právní prostředky, kterými se proti zásahům státní moci může bránit (právní stát).*“¹⁸

Tato práva nemají charakter klasických právních norem (hypotéza, dispozice, sankce)¹⁹, nýbrž spíše určitých principů. Dostanou-li se do kolize, uplatňuje se princip proporcionality, kdy se hledá optimální poměr platnosti obou základních práv na daný právní problém.

Základní práva tvoří v tomto pojetí nepřekročitelné meze uplatnění vůle většiny, vycházejí z koncepce demokratického právního státu, který je založen na vládě většiny při současné ochraně základních práv jednotlivců. K znovuotevření otázek, které se týkají lidských práv, došlo po roce 1989 v právním prostředí České republiky k jejich následnému včlenění do právní úpravy.

Pozitivní vývoj lidských práv na území České republiky, který byl ovlivněn režimy, které tu byly, počínaje Rakousko-Uherskem a konče Českou republikou. Základní práva byly za první Československé republiky zakotveny v poslední hlavě Ústavy, což znamenalo pro občany nedotknutelnost státní moci. Základní práva po roce 1948, zakotvená do tzv. Květnové ústavy a do Ústavy z roku 1960 byla odrazem tehdejšího totalitního režimu. Vývoj v oblasti lidských práv typickým pro vyspělé

¹⁸ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

¹⁹ Hypotéza je výpověď, jejíž platnost se pouze předpokládá, ale zformulovaná tak, aby ji bylo možno potvrdit nebo vyvrátit. Dispozice je vyjádřena příkazem, zákazem, dovolením nebo právem. Sankce je další dispozicí, která se uplatní v případě, že osoba, jíž vyplývá závazek, jej nesplní.

demokratické státy nastal po roce 1989. Důležitým prvkem se jeví přijetí ústavního zákona č. 23/1991, který umocňoval Listinu základních práv a svobod, které obsahují v tradičním pojetí demokratická práva a svobody.²⁰

V případě porušení lidských práv, lze použít instituci nezávislých soudů, nebo využít možnosti podat stížnost k Ústavnímu soudu. Není-li sjednáno zadostiučinění na vnitrostátní úrovni, naskýtá se možnost využití Evropského soudu pro lidská práva, což představuje na mezinárodněprávní úrovni nezbytnou obranu proti jejich omezování. Článek 10 Ústavy České republiky přináší zapojení mezinárodního práva, podle něhož jsou součástí právního řádu České republiky ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy.²¹

Listina základních práv a svobod přímo neobsahuje, co je základní právo nebo svoboda, ale její obsah toto vymezuje.

2.1 Prameny právní úpravy

Základní lidská práva a svobody v České republice upravují prameny, které dělíme do dvou základních skupin. V první skupině se nacházejí ústavní předpisy, jde o Ústavu České republiky (dále Ústava ČR), kde ve svých člancích (dále čl.) upravuje lidská práva (např. čl. 3, 4, 10) a také o Listinu základních práv a svobod (dále Listina), která ale není součástí Ústavy ČR, nýbrž je součástí ústavního pořádku, vyplývajícího z Ústavy ČR, čl. 3 a 112.²² Druhá skupina, kam patří mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy ČR.

Výjimku má Ústava ČR v tom, že upravuje základní postavení jedince. Ústavní normy, které vyjmenovává Ústava ČR v čl. 3 a 112 a dle kterých zařazujeme do ústavního pořádku ČR i Listinu základních práv a svobod, která je samostatným celkem a proto není druhou hlavou, ani součástí Ústavy ČR. Ustanovení čl. 10 Ústavy ČR stanoví, že: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas*

²⁰ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.

²¹ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10, ve znění pozdějších předpisů.

²² FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“²³

Přijetím tzv. euronovely Ústavy v roce 2001 (ústavní zákon č. 395/2001, ve znění pozdějších předpisů), která se v původním znění čl. 10 Ústavy ČR týkala pouze mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách. Tímto vznikly určité problémy, které se týkaly smíšených mezinárodních smluv, které v ustanoveních upravovaly některá znění základních lidských práv. Nebylo moci objektivně určit žádné kvalifikační kritérium týkajících se lidských práv a smlouvou, která není o lidských právech. Až euronovelou se podařilo tyto problémy odstranit, zrušením nekvalifikačního kritéria mezinárodních smluv o lidských právech a svobodách a uskutečnilo se včlenění veškerých mezinárodních smluv a podpisem toto odsouhlasil Parlament. I nadále zůstávají smlouvy o lidských právech součástí právního řádu České republiky, při splnění podmínky, kterou vytváří novelizovaný článek 10 Ústavy ČR.²⁴

Je nutné, aby mezinárodní smlouva splňovala určité podmínky a tím mohla být aplikována do právního řádu České republiky. Parlament musí vyjádřit svůj souhlas s její ratifikací. K tomuto je třeba dle ustanovení čl. 49 Ústavy ČR souhlasu obou komor Parlamentu. Inkorporováním se mezinárodní smlouva stává pro Českou republiku závazná, podle čl. 63 odst. 1 b) Ústavy ČR a jako takovou ji podepisuje prezident republiky a rovněž je nutný podpis předsedy vlády nebo jím pověřený člen (čl. 63 odst. 3 Ústavy ČR). Aby ratifikace nabyla mezinárodněprávní účinky, je nutno předání listin druhé smluvní straně a tyto ratifikační listiny si vzájemně vyměnit nebo zajistit jejich uložení v depozitáři mezinárodních smluv. Tato mezinárodní smlouva ve své konečné fázi musí být vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv.²⁵ Podmínkou pro samovykonatelnost mezinárodní smlouvy je nutné, aby se stala pramenem úpravy v právním řádu České republiky, i když čl. 10 Ústavy ČR toto přímo nevymezuje, ale pouze vyplývá z povahy věci. Všechny orgány veřejné moci jsou povinny aplikovat ustanovení mezinárodních smluv jako samovykonatelné, které právní řád povolává jako normu. Nastoluje pokyny k určování moci výkonné a soudní a ne o pokyn k provedení

²³ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6.

²⁵ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6.

uložený zákonodárci.²⁶ Dojde-li k rozporu mezi ustanovením mezinárodní smlouvy a zákonným ustanovením, vždy se použije mezinárodní smlouva, která se použije rovněž v případě, není-li v zákoně upraven totožný právní vztah. Vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách ratifikované Českou republikou, jimiž je i vázaná patří mezinárodní smlouvy vzniklé při mezinárodních organizacích, např. OSN, Rada Evropy, Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (sdělení č. 169/1991 Sb.), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (vyhláška č. 120/1976 Sb.), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška č. 120/1976 Sb.), Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 a dalších smluvních dokumentů na tuto Úmluvu navazujících (sdělení č. 209/1992 Sb. a č. 243/1998 Sb.).²⁷

S účinností euronovely vstoupil do Ústavy ČR princip, který garantuje dodržování závazků z mezinárodního práva. Na jeho základě Ústavní soud zajišťuje a respektuje závazky, které plynou z lidsko-právních smluv a z jednotlivých smluvních ustanovení.

2.2 Subjekty základních práv

Vyčlenění subjektů základních práv a svobod, kterými disponuje jednotlivec vůči státní, potažmo veřejné moci, která umocňuje vztah jednotlivce kontra stát, přičemž jednotlivec je nositelem a oprávněným a stát jako adresát a garant těchto práv. Existují však základní práva, kterých se mohou dovolávat i osoby právnické, sdružení bez právní subjektivity a skupiny osob. Dále také existuje i součet základních práv, které náleží každému bez rozdílu toho, kdo je nositelem základních práv. Daná skupina základních práv je zakotvena v čl. 36 - 40 Listiny, kde se jedná o právo na soudní a jinou právní ochranu.

²⁶ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

²⁷ *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

Fyzické osoby

Doslovný pojem fyzická osoba Listina neobsahuje, ale nahrazuje je subjekty, které vyznačují jako nositele základních lidských, hospodářských, kulturních, politických a sociálních. Mezi další nositele základních práv lze považovat všechny fyzické osoby spadající pod jurisdikci orgánů a nacházející se na území České republiky a to v důsledku rozhodnutí a dopadů. Některá základní práva jsou vázána na dosažení určitého věku (právo volební). Tímto daným okamžikem dochází k nabytí základních práv a svobod nebo se ztrácí způsobilost, která se určuje z létoy bytí lidské bytosti, která svou účinnost získává narozením a ztrácí smrtí. Je nutno podotknout v souvislosti s právem na život, že lidský život není subjektem práv, ale objektem, jež je oprávněně ochraňován jako existenční forma lidské bytosti. Jedná se o určení principu rovnosti lidí před zákonem, jenž je zakotven v čl. 1 a čl. 5 Listiny. Vázanost na splnění určitých zákonných podmínek může být, jako právní subjektivita vyžadována od fyzických osob, ale nesmí tyto osoby diskriminovat a nemůže se vměšovat do psychické integrity člověka (státní občanství, věk, vzdělání, bezúhonnost).

Dle občanského zákoníku § 30 odst. 1 nabývá fyzická osoba plné způsobilosti k právním úkonům dosažením zletilosti, to znamená 18 let věku.²⁸ Způsobilost k jednotlivým základním právům může být omezená zákonem v případě osob duševně postižených, pokud takový zásah koresponduje s Listinou základních práv a svobod a s příslušnými mezinárodními smlouvami.²⁹

Zvláštní postavení přiznává Listina nezletilým (čl. 29, 32), kde se jedná o právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a práva dětí vůči rodičům. Mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná upravuje práva nezletilých, Úmluva o právech dítěte.³⁰ Zvláštní ustanovení se vztahují na cizince, podle čl. 43 Listiny: „*Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.*“³¹

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

³⁰ Sdělení MZV č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte.

³¹ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 43, ve znění pozdějších předpisů.

Právnícké osoby

Pojem právnícké osoby není teoreticky zcela jasný. S porovnáním vzniku fyzické osoby, je právnícká osoba subjektem vytvořeným uměle, přímo zákonem nebo na jeho podkladě. Omezit způsobilost právnícké osoby a nabýt práva a povinnosti může pouze zákon. Statut k oprávnění „právnícká osoba“ je určen pro obchodní společnosti, akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a veřejné obchodní společnosti. Právnícké osoby jsou evidovány v obchodním či jiném rejstříku, kde je uvedena jejich forma a oprávněnost osoby, která jejím jménem jedná. V člancích Listiny se nenachází znění, které by určovalo subjektivitu k základním právům a svobodám výhradně pro právnícké osoby. Tyto osoby mají určitá základní práva související s povahou, ve které není vyloučena jejich procesní způsobilost domáhat se ochrany tohoto práva před soudem, jenž vyplývá ze zákona o Ústavním soudu, které jim § 72 odst. 1 přiznává možnost tohoto podání jako ústavní stížnosti.³² Není oprávněný důvod, aby právníckým osobám nenáležela práva jako např. právo vlastnické, právo na dobrou pověst a jméno, právo petiční a svoboda sdružování. Tuto možnost ochrany přiznává právníckým osobám i náleží Ústavního soudu, ve znění, že: *„Z prohlášení bývalé české a slovenské Federativní Republiky při ratifikaci Úmluvy o ochraně lidských a základních svobod, které uznává pravomoc Evropské komise pro lidská práva přijímat stížnost osob, nevládních organizací nebo skupin osob považujících se poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou, lze dovést ochotu státu poskytovat ochranu i právníckým osobám, pokud jde o základní práva a svobody.“*³³

Právnícké osoby tedy mají ta základní práva, které neodporují jejich zvláštní povaze a dle odkazu na náleží Ústavního soudu z roku 1997, který se odvolává na zásadu rovnosti stran u soudu a stanoví, že: *„Právnícké osoby mají způsobilost být účastníky řízení a soud s nimi tedy musí zacházet stejným způsobem jako s účastníkem řízení, který je fyzickou osobou.“*³⁴

Sdružení bez právní subjektivity

Česká republika a její právní předpisy mají v moci přiznávat právní subjektivitu i osobám, které na ni nemají nárok, kromě právníckých a fyzických osob a

³² Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

³³ Náleží Ústavního soudu ČR ze dne 19. ledna 1994, sp. Zn. Pl. ÚS 15/93.

³⁴ Náleží Ústavního soudu ČR ze dne 3. Zář 1998, sp. Zn. IV. ÚS 13/98.

státu. Jedná se např. o sdružení, petiční výbor a výbor pro přípravu k založení politické strany. Dojde-li v právním řádu k přiznání jednotlivých práv a povinností, musí být každému umožněno dovolat se svých základních práv a svobod související s danou problematikou.

Stát a orgány veřejné moci

Dle Listiny stát a jeho veřejná moc i jeho orgány jsou pouze adresátem základních lidských práv a svobod a ne jeho nositelem, dbá a garantuje existenci, tím, že vystupuje jako moc k dodržování základních práv a svobod, z toho plyne, že do určitých autonomních prostorů nesmí stát ani jeho orgány zasahovat, ale pouze zajišťuje účast na správě veřejných záležitostí, realizuje daná plnění v případě, že jde o českou státní moc.

Dle nálezu Ústavního soudu nemůže být adresátem základních práv moc cizí. U samosprávních celků Ústava ČR v čl. 8 zaručuje právo na samosprávu.

Pokud stát zasáhne neoprávněně do jeho práva na samosprávu podle čl. 87 odst. 1 c) Ústavy ČR a § 72 odst. 1 b) zákona o Ústavním soudu je oprávněn samosprávný celek podat ústavní stížnost. Česká republika jako demokratický a právní stát umožňuje mít nárok na základní procesní práva pro každého občana. Dále je možná existence i vztahu vertikálního v oblasti soukromoprávní, jako vztah zaměstnance a zaměstnavatele, tak i rodič a jeho děti, v těchto případech se tedy nedá hovořit o vztahu mezi státem a jednotlivou osobou. Jelikož nelze všechna základní práva použít, je nutné s horizontálním působením práva zacházet obezřetně. Ve veřejnoprávní rovině však přeci jen jedno právo orgány mají, je jím právo na spravedlivý proces. Nemohou však pro jeho porušení podat ústavní stížnost.³⁵

2.3 Obsah, objekt a funkce základních práv a svobod

Z postavení nositelů a adresátů plyne obsah základních práv a svobod. Stát a jeho orgány jsou obecně přijímateli nároku a proto jsou povinni nezasahovat do těchto práv nositelům, ale zaručit jim jistý nezávislý prostor, být zdrženlivý v určitých

³⁵ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

jednáních a ve stanovených případech poskytnout určitá plnění. Dle teorie Geoga Jellineka plynou jedinci některé nároky vůči státní moci v případě, kdy se jedinec nachází v daných stavech. Tyto požadavky jsou obsahem základních práv a svobod, před zásahy veřejné moci a nároky na plnění ze strany státu. Všechna jednotlivá práva požadují po státu jiné nároky, plnění a v jednání určité zdržení. Nároky, které plynou subjektům vůči státní moci, jsou obsahem práv jako nároky, vázané státem v jeho činnosti a v ústavním systému hodnotami. Nynější populace zásadně odmítá podstatu člověka zúženou do černobílé a upřednostňuje respektování a dodržování základních práv a svobod.³⁶

Funkce základních práv a svobod mají bezprostřední souvislost v obsahu, s kterým se prolínají a jsou s ním úzce spjaty. Na formování společnosti mají nepostradatelný vliv základní práva a svobody, které tímto ovlivňují společenské vztahy i jednání subjektů základních lidských práv a svobod. Z preambule Ústavy ČR vyplývá statut České republiky založené na úctě k lidským právům. Podobu společnosti, jako komplexní celek, který má velký význam v základních právech.

Aby jednotlivci byl zajištěn neutrální prostor, do něhož by byl vyloučen ze strany státu svévolný zásah, patří mezi základní funkce omezení státní moci. Tato funkce je ustanovena v čl. 2 odst. 2 Listiny, která stanoví, že: „*Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.*“³⁷

V čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR, kde není omezení státní moci, která slouží všem občanům v oblasti práv, jinak by se tato práva bez účasti státu stala pouze imaginárními. V rámci možností se jedná o nárok na pomoc s přispěním státu.

Další důležité ujednání funkce základních lidských práv a svobod, týkající se občana, aby se mohl podílet na státní moci a správě veřejných záležitostí. Jelikož se nejedná o jakékoliv omezování státní moci a není vyžadováno jakékoliv plnění, ale snaha o vytvoření jistých podmínek pro jednotlivce, aby společně s ostatními se podíleli na jejím fungování.

³⁶ KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2011, 176 s. ISBN 978-80-7431-056-0.

³⁷ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 2 odst. 2, ve znění pozdějších předpisů.

2.4 Listina základních práv a svobod

Důležitým a základním dokumentem ústavního pořádku České republiky a garantující dodržování lidských práv a svobod o ochraně lidských práv je Listina základních práv a svobod. Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., byl přijat 9. ledna 1991 a na základě jeho přijetí, které se stalo právním základem, kdy tato skutečnost umožnila vstup Československa do Rady Evropy v podobě ústavního zákona Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod. Po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky a vyhlášení samostatnosti České republiky se Listina stala součástí ústavního pořádku a tím byla jako dokument č. 2 zařazena za Ústavu. Nadústavní právní sílu Listina ztratila, avšak normy, které obsahuje, mají z hlediska práva stejnou sílu jako normy, které jsou obsaženy v Ústavě ČR.³⁸

Koncepce Listiny základních práv a svobod, na nichž je postavena, patří k základním ideovým pilířům, kam patří lidská důstojnost, svébytnost a autonomie člověka, rovnost, solidarita, práva politická a hospodářská. Listina byla ex lege³⁹ juridizována a je nutné na ni nahlížet jako na normativní právní akt.⁴⁰

Je zapotřebí si uvědomit, že z Listiny vyplývají práva i povinnosti, ale i určitá omezení, která jsou nutná k ochraně práv a svobod. Sem lze zařadit i orgány veřejné moci. Základy našeho právního řádu neboli ústavnost, vytváří společně s Ústavou ČR i Listina základních práv a svobod. Byl zřízen Ústavní soud České republiky pro ochranu ústavnosti. Práva garantována Listinou základních práv a svobod má přirozeně právní řád a proto je uznána jako neporušitelná.

V České republice jsou lidská práva pod ochranou soudní moci, kterou vykonávají Ústavní soud České republiky a na mezinárodní úrovni pak Evropský soud pro lidská práva a Veřejný ochránce práv. V problematice ochrany lidských práv na úrovni státu se specializuje Rada Vlády České republiky pro lidská práva, která funguje jako poradní orgán vlády České republiky, která ve své činnosti sleduje dodržování Ústavy ČR a mezinárodních dokumentů o lidských právech, jimiž je Česká republika vázána.

³⁸ KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-967.

³⁹ Ze zákona.

⁴⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 1019 s. ISBN 80-868-9844-X.

2.4.1 Struktura Listiny základních práv a svobod⁴¹

Tato ústavní norma je složena z preambule a šesti hlav, které vychází z práva českého národa na sebeurčení, odpovědnosti vůči budoucím generacím a vůli, aby se Česká republika důstojně řadila mezi státy, které tyto hodnoty ctí.

- a) Preambule
- b) Hlava první - obecná ustanovení
- c) Hlava druhá - lidská práva a základní svobody
- d) Hlava třetí - práva národnostních a etnických menšin
- e) Hlava čtvrtá - hospodářská, sociální a kulturní práva
- f) Hlava pátá - právo na soudní a jinou právní ochranu
- g) Hlava šestá - ustanovení společná

Preambule

Dokumentace myšlenek přirozeného práva, kontinuitu českého právního myšlení, kterou je celý ústavní dokument provázen v podmínkách občanské společnosti.

Hlava první – Obecná ustanovení

Tuto hlavu lze charakterizovat z pohledu ústavodárce jako základního pohledu na principy, kterými se má řídit právní stát. Rovněž navazuje na preambuli a to ustanoveními čl. 1 - 4, kde se nachází základní normativ o představě právního státu a důležitý pohled na rozměr základních práv a svobod.

V Listině v čl. 1, který ustanovuje základní pilíř, zdůrazňující svobodu a rovnost lidí v důstojnosti i svých právech. Ve druhém článku je obsažena pomyslná rovnice občan kontra stát, kde je pregnantně uvedeno, že právní stát, který je založen na demokratických hodnotách vylučující ideologii nebo náboženské vyznání. Musí být neutrální, nemůže nikomu vnucovat určité přesvědčení či orientaci. Také je zde vyjádřen princip sebeomezení státní moci. Zákon stanoví v jakých případech a mezích

⁴¹ VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Základy práva: o právu, státě a moci*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2009, 456 s. ISBN 978-807-3574-079.

lze uplatňovat státní moc. Článek třetí vylučuje jakoukoliv výjimku v rovnosti v právech, které jsou zaručeny pro všechny a nelze dělat rozdíly týkající se pohlaví, jazyka, rasy, víry, barvy pleti, politického či náboženství myšlení. Ve článku 4 se stanoví, že povinnosti mohou být ukládány pouze na základě zákona, v jeho mezích a při zachování základních práv a svobod, které je třeba chápat jako období základních lidských práv a svobod, kde jsou zakotveny závazky vůči státu.⁴² Jde o veřejnou subjektivní povinnost, která určuje vztah právního státu a jednotlivce. V tomto článku je rovněž zmiňována zásada ošetření podstaty a smyslu základních práv a svobod všech ustanovení zákonů o mezích základních práv a svobod a zákazu jejich zneužívání k jiným účelům.

Hlava druhá – Lidská práva a základní svobody

Hlava druhá je rozdělena do dvou oddílů, které na sebe navazují. V prvním z nich jsou zakotvena základní lidská práva a svobody (čl. 5 - čl. 16) spojené s podstatou lidské bytosti, jsou tudíž absolutní a věčné. Garantují jedinci samostatnou oblast závaznou pro občany i stát. Tato sféra zaručuje jedinci svobodný projev pro rozhodování a jeho prostor. Právo na život je základním právem každého člověka, které vzniká již při jeho narození. Společně s právem na poskytnutí ochrany nesmějí být uděleny na základě žádných diskriminačních okolností. Elementárním prvkem před narozením je fakt, že je hoden již této ochrany a že nikdo nesmí být zbaven života. Jakýkoliv útok na život a zdraví je považován za trestný čin. Též Listina výslovně prohlašuje, že trest smrti se nepřipouští. V lidském bytí je podstatným prvkem svoboda, která je výrazným institutem zakotveným v Listině. Listina vyjadřuje prostor člověku přes svobodu osobní, pohybu, svobodu projevu a pro jeho vlastní rozhodnutí a odpovědnost. Člověk si musí vážit svobody druhých, respektovat jejich právo na svobodu, ponechat jim přiměřený prostor k rozvíjení vlastní svobody ve struktuře lidských vztahů a svobodný prostor. Tyto podmínky mu zajišťuje Listina deklarací základních práv a svobod. Historickým výsledkem úsilí lidstva je právě úsilí o nastolení spravedlivého společenského řádu. Žádná osoba nesmí být podrobena mučení, nelidskému zacházení a ponižujícímu trestu a tím je zaručena její nedotknutelnost. Rovněž je zaručena osobní svoboda, zákon ale stanoví důvody ke zbavení osobní

⁴² Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 4, ve znění pozdějších předpisů.

svobody, což je důležité pro činnost orgánů činných v trestním řízení a jejich konání. Soudům je zákonem svěřeno rozhodnutí, koho je možno zbavit osobní svobody člověka. Tento institut soudce funguje ve vyspělých demokratických zemích. Je velmi důležité zmínit se o právu na udržení lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochrany jména každého člověka. Zejména bulvární tisk vyhledává různé „zaručené informace o lidech“, což se záhy zjistí jako lež nebo výmysl. Listina jim sice poskytuje ochranu, ale nemůže zabránit tomu, aby nebyly tyto údaje zveřejněny.

Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva a to na základě zákona a za náhradu je dalším důležitým institutem chráněným Listinou.

V druhém oddíle nalezneme politická práva (čl. 17 - čl. 23). Každý má právo dle čl. 17 Listiny vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem a jiným způsobem. Rovněž rozšiřovat a přijímat informace a svobodně je vyhledávat bez ohledu na hranice státu. Toto je jedno z nejdůležitějších práv, která patří k demokratické společnosti. Listina výslovně prohlašuje cenzuru za nepřipustnou, ale nezbytnou pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost a ochranu zdraví. Každý občan má zaručeno čl. 18 Listiny obracet se na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, názory a stížnostmi formou petičního práva. Toto právo je chápáno jako vyjádření názoru na věci veřejné, vylučuje se, aby peticí bylo zasahováno do nezávislosti soudů či vyzýváno k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou. Příslušný orgán je povinen petici přijmout a v určené lhůtě ji vyřídit, což neznamená, že vzniká právo na to, aby petici bylo vyhověno. V čl. 19 Listiny je založeno právo na pokojné shromažďování, jehož výkon je založen na svolávacím a oznamovacím principu. Toto konání nepodléhá povolení orgánů veřejné správy.

Ten, kdo shromáždění svolává má povinnost oznámit to obecnímu úřadu minimálně pět dnů předem. Úřad může v rozporu s principy demokracie toto i zakázat. Proti rozhodnutí o zákazu lze podat opravný prostředek k soudu, kde musí být rozhodnuto do tří dnů. Podle Listiny čl. 20 se zaručuje každému svobodně se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdružení. Jelikož tyto subjekty mají právní subjektivitu, je třeba, aby byly registrovány, toto provádí ministerstvo vnitra. Občanům České republiky zaručuje tento článek sdružovat se a právo zakládat politické strany a hnutí, které jsou odděleny od státu a nejsou institucemi veřejné moci, avšak plní nezastupitelnou roli v systému demokratického a právního státu. Z toho plyne i nárok na to, aby stát

existenci těchto subjektů umožnil a podporoval. Článek 21 Listiny zakotvuje právo občanů vykonávat formou přímou nebo v zastoupení volených zástupců podílet se na správě veřejných věcí, aby byl realizován závazek, který pro Českou republiku vyplývá z čl. 3 dodatkového protokolu číslo jedna k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, že se volby musí konat v pravidelných intervalech, na základě všeobecného a rovného volebního práva, s tajným hlasováním. S právem podílet se na správě veřejných věcí a se svobodou sdružovací souvisí čl. 22 Listiny, který jako čl. 5 Ústavy ČR deklaruje, že politický systém České republiky je založen na volné soutěži politických sil. Politickým právům se věnuje čl. 23 Listiny, který občanům dává právo na odpor proti každému, kdo by se pokusil odstranit demokratický právní řád lidských práv a svobod založených Listinou.

Hlava třetí – Práva národnostních menšin a etnických menšin

Ve čl. 24 a 25 týkajících se práva národnostních a etnických menšin jsou upravena samostatně, ale týkají se jich také mezinárodní smlouvy. V čl. 24 se stanoví že: „*Příslušnost, ke kterékoliv národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.*“⁴³ Toto ustanovení je třeba chápat v kontextu s dalšími ustanoveními Listiny, zejména s čl. 3 odst. 1 a 2, který zakazuje jakoukoliv diskriminaci z důvodu rasy, barvy pleti, jazyka. Článek 25 garantuje těm, kdo menšinu tvoří, právo rozvíjet vlastní kulturu, rozšiřovat a přijímat informace v mateřském jazyce a sdružovat se v národnostních sdruženích.

Hlava čtvrtá – Hospodářská, sociální a kulturní práva

Právo svobodně si zvolit své povolání, vyvíjet hospodářskou činnost a svobodně podnikat každému zaručuje čl. 26 Listiny. Jakožto i právo získávat prostředky pro svou obživu prací. Je ovšem nezbytné prokázat pro řadu profesí potřebné odborné předpoklady a zdravotní způsobilost. Jakožto i bezúhonnost, státní občanství a trvalý pobyt na území republiky. Cizinci musí mít k zaměstnání potřebné povolení. Zákonem podle čl. 44 Listiny může být právo na podnikání omezeno pro soudce, státní zástupce a zaměstnance státní správy a samosprávy ve funkcích, které určí zákon. Zaměstnavatel má právo svobodně podnikat a také si vybírat své zaměstnance, což nezahrnuje záruku,

⁴³ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 24, ve znění pozdějších předpisů.

že každý musí vybrané povolání získat. Pokud je výpověď z pracovního poměru dána v souladu s právem, nemůže být porušením práva na svobodnou volbu povolání. Zaručit právo na práci a pracovní uplatnění nemůže právo dost dobře zaručit v podmínkách tržního hospodářství. Článek Listiny pouze zaručuje, že kdo bez vlastní viny toto právo realizovat nemůže, přiměřeně zabezpečí. Podmínky této pomoci stanoví v současné době zákon č. 435/2004 Sb., který upravuje zabezpečení uchazečů o zaměstnání, respektive zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Lze pochybovat o tom, zda tyto právní předpisy dostatečně zaručují, aby pomoc nebyla poskytována těm, kteří nemají snahu obstatat si práci.

Sdružovat se v odborových svazech ve vztahu ke sdružovací svobodě zaručené čl. 20 ustanovení čl. 27 Listiny může být zákonem omezeno pouze tehdy týkající se nezbytně ochrany bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých. Toto sdružovací právo dle čl. 44 Listiny může být omezeno pro příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních sborů. Článek 27 zaručuje právo na stávku, ale nebyl ustanoven zákonem, pouze s jednáním o uzavření tzv. kolektivní smlouvy, zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání, ve znění pozdějších předpisů. Podle čl. 44 Listiny může být toto právo zákonem omezeno pro zaměstnance státní správy a samosprávy ve funkcích, které zákon určí. Rovněž právo na stávku nepřísluší podle čl. 27 odst. 4 soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a bezpečnostních sborů.

Právo na uspokojivé pracovní podmínky a odměnu za práci ustanovuje čl. 28 Listiny spíše jako proklamativní charakter. U zaměstnanců státu samosprávy a rozpočtových organizací je plat určen přímo právním předpisem. Zákoník práce a čl. 29 Listiny klade zvláštní podmínky na zvýšenou ochranu zdraví při práci ženám, mladistvým a osobám se zdravotním postižením. Nadměrné úlevy těmto zaměstnancům mohou vést k nežádoucímu efektu a k fatickému znevýhodnění na trhu práce.

Článek 30 Listiny zakotvuje právo každého na pomoc, ocitne-li se v hmotné nouzi. Jednotlivé nároky a práva jsou upraveny řadou zákonů, jako např. zákon č. 220/2011 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Stěžejní otázkou je míra solidarity těch, kdo přispívají více, to se týká i nemocenského tak

důchodového pojištění. Zákon stanoví podmínky, za jakých mají občané právo na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění dle čl. 31 Listiny.

V článku 32 Listiny je zaručena ochrana rodičovství a rodiny, dětí a mladistvých. Práva rodičů se netýká omezení čl. 41 odst. 1 Listiny. V odstavci 3 tohoto článku je vyjádřena zásada, že děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.

Každému je zaručena povinná školní docházka zákonem, což znamená, že dle čl. 33 odst. 1 Listiny má každý právo na vzdělání. Vzdělání na základních a středních školách je podle tohoto článku bezplatné, stát nese náklady na zřizování škol, jejich provoz a údržbu. „Bezplatnost“ nespočívá v tom, že stát ponese veškeré náklady, například poskytovat učebnice zdarma a podobně. Úhrada může být považována na všech základních i středních soukromých školách.

Zákon zaručuje právo na přístup ke kulturnímu bohatství a chrání dle čl. 34 Listiny výsledky tvůrčí duševní činnosti. Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, jakož i zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, ve znění pozdějších předpisů, zabezpečuje především ochranu kulturního bohatství.

Článek 35 Listiny zaručuje každému právo na příznivé životní prostředí, na včasné informace o stavu tohoto prostředí a přírodních zdrojích. Je zakázáno, aby kdokoliv ohrožoval životní prostředí, přírodní zdroje, kulturní památky, které jsou pod ochranou zákona. Ochranu životního prostředí zabezpečuje řada zákonů, z nichž lze uvést např. zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Hlava pátá – Právo na soudní a jinou právní ochranu

Toto právo je upraveno v čl. 36 - 40 Listiny. Zde jsou zakotveny zásady, že spravedlnost nesmí být nikomu odmítnuta, musí být zachována rovnost účastníků soudního řízení, proces musí být veden spravedlivě a každý má právo na právní pomoc a na obhajobu a nikomu nemůže být odňat jeho zákonný soudce.

Hlava šestá – Ustanovení společná

Byla ponechána beze změny v původní „federální podobě“. Jejím obsahem je ustanovení Listiny základních práv a svobod s výkladovými a procesními přístupy a právo azylu pro pronásledované cizince.

3 PROSTŘEDKY OCHRANY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SOVOBOD V ČESKÉ REPUBLICE

Pokud jsou lidská práva a svobody omezována nebo porušována, anebo je zasahováno do jejich základních práv a svobod je možný nástroj obrany, který se vyznačuje značným počtem institutů a nástrojů, které se vyskytují v právním řádu České republiky. Zejména je nacházíme v oblasti soudnictví a exekutivy jako možné nástroje nápravy v právní oblasti. K realizaci základních práv v praxi slouží zakotvení nástrojů jako obrana před omezováním základních práv. Jde o činnost státu, a proto soudnictvím může být pouze činnost státních orgánů (soudů). Jako soudní proces můžeme označit, kdy se řeší konkrétní případy dle platných pravidel. Posláním soudnictví není tvorba práva, ale aplikace právních norem.

3.1 Soudní ochrana

Ideje a limity, kterými se řídí zákonodárce při právní regulaci soudní moci ve státě a následně podle nich postupují při své činnosti i samostatné soudy bývá v současnosti označován jako právo na spravedlivý proces, který výslovně zakotvuje např. Evropská úmluva o ochraně základních práv a svobod označeným čl. 6 a s kterým pracuje i Evropský soud pro lidská práva při svém rozhodování této úmluvy. Rovněž do Charty základních práv Evropské unie bylo podobné ustanovení zařazeno. Právo na spravedlivý proces v sobě koncentruje záruky principů právního státu a to, že fyzická i právnická osoba se může obrátit na soud k ochraně svých práv, což je možné jen za předpokladu, že stát plní své funkce a závazky a takové orgány na svém území zřídí. Nezávislost a nestrannost je základní charakteristikou soudních orgánů, ty mají jednoznačně vymezené okruhy povinností a pravomocí, je nepřípustné ovlivňování jejich rozhodnutí ze strany kohokoliv jiného, vázanosti soudu zákonem, a zajištění postavení jednotlivého soudce. Zásada absolutní neslučitelnosti funkce tzn., že se soudci nenachází v konkrétním rozhodování v žádných vztazích podřízenosti k orgánům moci zákonodárné nebo výkonné, ale ani v rámci samotné moci soudní. Právním názorem vyššího soudu je vázán soud nižšího stupně, ale své rozhodnutí přijímá na základě

zjištěných skutečností. Soud vyšší instance nesmí dávat soudcům příkazy ani doporučení jak má soud ve věci rozhodnout. Postavení soudce a výkon jeho funkce spočívá v záruce jeho neodvolatelnosti, v neomezené délce funkčního období a přiměřeném materiálním ohodnocení. V právu na spravedlivý proces je třeba analyzovat komplex dílčích práv ze dvou vzájemně souvisejících úhlů pohledu. Povinností státu je zajistit všem jednotlivcům a právnickým osobám přístup k soudu a garantovat v plném rozsahu právo na spravedlivé soudní řízení.

Spravedlivý proces, jako ústavní institut zaručuje čl. 36 Listiny, která ukládá základní právo jedince, který slouží jako právní prostředek, u kterého je zajištěna garance spravedlnosti týkající se funkce státu, který má výlučnou vykonatelnost spravedlnosti. Právo na spravedlivý proces uvedený v čl. 36 Listiny, ve které je uveden třemi aspekty.⁴⁴

První aspekt, který se skládá z několika principů, které mají procesněprávní charakter a zásad, které umožňují přístup k nezávislému a nestrannému soudu, možnost pro každého domoci se ochrany svých práv, který stanovuje zákon a rovněž upravuje řízení. Nedílnou součástí tohoto ustanovení je spravedlivý proces garantován spravedlivým rozhodnutím a náhradou za nesprávné rozhodnutí.

V právu na spravedlivý a zákonný přezkum je dán efektem ve druhém aspektu, který se rozšiřuje o ochranu základních práv u soudu, pokud rozhodují orgány veřejné správy.

Na vnitrostátní úrovni přístup k orgánům veřejné moci vyjadřuje aspekt tři čl. 36 Listiny, to je k soudům v rámci obecné soustavy, čímž je myšleno správní i ústavní soudnictví, potažmo Ústavní soud. Rovněž tak přístup k orgánům na mezinárodní úrovni, jako k Evropskému soudu pro lidská práva, přistoupením do Evropské unie se zřetelem na čl. 10 a čl. 10a Ústavy ČR a k Evropskému soudnímu dvoru a soudu první instance.

Soudní ochrana základních práv a svobod je nejdůležitějším orgánem ochrany a je ústavně zakotvena v čl. 4 Ústavy ČR: „*Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.*“⁴⁵ Soudy tedy nesmí být ovlivňovány veřejným míněním či tlakem. Pokud dojde k zásahu do základních práv je jedním z nejpoužitelnějších

⁴⁴ KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-967.

⁴⁵ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 4, ve znění pozdějších předpisů.

prostředků soudnictví. K základním právům na soudní ochranu je právo a jako takové je vyjádřeno i v ústavních předpisech a mezinárodních dokumentech.

Aby mohl proces proběhnout adekvátním způsobem, je povinností státu zajistit jeho důstojné zahájení soudního řízení, které je podstatou práva na právní ochranu.

Je podstatné uvést, že soudní moc neochraňuje pouze základní práva a svobody, ale rovněž práva ostatní (čl. 90 Ústavy ČR, čl. 36 odst. 1 Listiny). U soudu je možno dovolávat se ochrany jak fyzickým tak i právnickým osobám. Je nutné zajistit nezávislost na veřejné moci, moci zákonodárné a výkonné z důvodu poskytnutí dokonalé ochrany základním právům a svobodám. Aby žádná moc nemohla zasahovat do moci jiné, je garantována samostatnost moci soudní, zákonné a výkonné tak, že vymezení vztahů mezi jednotlivými členy veřejné moci je proto uskutečňováno koncepcí dělby moci. Dalším požadavkem je tzv. systém protivah, který má zabránit tomu, aby byla zabezpečena kontrola moci z důvodu nemožnosti ovládat moci ostatní. Nikdo jiný ze státních orgánů nemůže vykonávat soudní pravomoc, která je výhradně v moci soudu a ani zasahovat do jeho pravomocí.⁴⁶ Právo objektivní a právo subjektivní⁴⁷ má úzkou souvislost se společným právním vztahem na soudní ochranu, což dokazuje neoddělitelnou spjatost soudnictví a ochrany subjektivních práv, to však neznamená, že by objektivní právo bylo mimo oblast působnosti soudnictví.

Diferencovat lze soudnictví na několik jednotlivých druhů, které se dělí na soudnictví trestní, civilní, správní a ústavní. V ustanovení čl. 91 Ústavy ČR je určena soustava soudů, kterou tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy.

Obecné soudnictví

Ve většině právních sporů rozhodují tzv. obecné soudy a to především o věcech týkajících se buď občanskoprávních vztahů (civilní soudy), nebo trestněprávní vztahy (trestní soudy). Méně složité spory především občanskoprávní řeší tzv. smírčí soudci, kteří nemusí mít právnické vzdělání a mohou současně vykonávat i jinou profesi. Řešení právního konfliktu je předmětem každého soudního řízení. V zásadě soud

⁴⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy občanského práva procesního*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 156 s. ISBN 80-868-6133-3.

⁴⁷ Právo objektivní je souhrnem právních norem jako obecně závazných pravidel chování stanovených či uznaných státem. Právo subjektivní je možnost chování, které je zaručeno právním subjektům objektivním právem.

nejedná z vlastní iniciativy, ale na základě podnětu zvenčí, podání žaloby či obžaloby. Aby byl návrh na zahájení řízení pro soud závazný, musí být splněny zákonem stanovené podmínky. Vydáním závazného rozhodnutí a nabytím právní moci je soudní řízení zakončeno.

V občanskoprávním řízení se žalobce, který se považuje za nositele práva a domnívá se, že bylo žalovaným porušeno, se obrací s vlastní věcí soukromoprávní povahy na soud, aby bylo toto porušení subjektivního práva odstraněno a odpůrce byl přinucen k plnění povinností.

V trestním řízení proti sobě stojí osoba obžalovaná ze spáchání trestného činu a státní žalobce, který v zájmu státu podal obžalobu. Na základě provedených důkazů, což je úkolem soudců, je nutno zjistit skutkový stav věci a dojít k jednoznačnému výsledku, zda se jedná o pachatele trestného činu a rozhodnout o vině a trestu, anebo pachatele obžaloby zprostit a vynést osvobozující rozsudek.

Správní soudnictví

Úkolem správního soudnictví je kontrola veřejné správy spočívající v možnosti korigovat nezákonné akty moci výkonné. V těchto procesích proti sobě stojí soukromé osoby a proti nim orgán veřejné moci. Původ konfliktu bývá v právní činnosti jednání orgánů veřejné moci, které bylo dle žalobce porušeno jeho zákonem chráněné právo v nečinnosti orgánu či překročení kompetencí orgánů. Zásah správního orgánu musí nutně předcházet podání žaloby, kde je domněnka, že bylo zasaženo do subjektivních práv fyzické či právnické osoby. Ohrožení subjektivního práva, jimž bylo podle žalobce dotčeno, je zákonnost aktu jako předmět žaloby. Ve věci o přezkoumání soudního rozhodnutí a soudní řízení, kde soud vystupuje jako nezávislý arbitr, který má právo posoudit, zda dané věci buď potvrdí, nebo zruší napadený správní akt, proto, že odporuje zákonu. Správní soud nemůže zasahovat do pravomocí orgánů státní správy a svým rozhodnutím upravovat vztahy mezi žalobcem a správním orgánem.

Ústavní soudnictví

Model koncentrovaného a specializovaného ústavního soudnictví se uplatňuje v České republice, což znamená, že ústavně právní pravomoc vykonává jediný soudní orgán, Ústavní soud, který prostřednictvím rozhodování o ústavnosti zájmu poskytuje

ochranu ústavním právům. Ústavní soudnictví označujeme jako činnost, která směřuje k ochraně a zachování ústavních norem, kontrole jejího dodržování prováděnou státními orgány soudního typu na základě kvalifikovaného podnětu, který je ve shodě s ústavním pořádkem, protože i Listina má součinnost v ústavním pořádku.⁴⁸ V právním řádu České republiky Ústava představuje nejvyšší právní normu a veškeré jiné zákonné a podzákonné normy musí s nimi harmonizovat. Pro své specifické vlastnosti lze zařadit Ústavní soud jako součást soudní moci.⁴⁹ Velmi důležitou funkci, která je svěřována soudní moci je kontrola ústavnosti zákonů.

Ústavní soud je nedílným vykonavatelem ochrany lidských práv, která Ústava vymezuje v čl. 83 - 89 . Než se soudce Ústavního soudu ujme své funkce, skládá slib: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.*“⁵⁰ Předpokladem pro jmenování do funkce čl. 85 Ústavy je složení tohoto slibu. V čl. 88 odst. 2, který popisuje Ústavní soud jako instituci, která zaručuje základní práva a to, že soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni jak ústavním pořádkem, tak zákonem o Ústavním soudu. Specifické postavení má Ústavní soud v tom, že je součástí soudní moci kontra soustava obecných soudů. Dojde-li k porušení základních práv a svobod je povinností Ústavního soudu prostřednictvím kasace zasáhnout u pravomocného soudu.

Ústavní stížnost, která je zakotvena v Listině a mezinárodními úmluvami je jedním z nejčastěji uplatňovaných procesních prostředků ochrany základních lidských práv a svobod. Tento možný procesní prostředek, využívá jednotlivec, k dovolání se svých základních lidských práv a svobod k jejich efektivnímu prosazení, aby se základní myšlenka ochrany lidských práv a svobod stala skutečnou realitou a nikoli fikcí. Fyzická nebo právnická osoba může podat ústavní stížnost podle § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Pokud se domnívá, že pravomocným rozhodnutím v řízení, kterého se účastnil, nebyly dodrženy základní práva a svobody, které zaručuje ústavní pořádek, ale až po vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon poskytuje. Rovněž může ústavní stížnost podat orgán územní

⁴⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. 2. podst. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xii, 252 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-717-9694-8.

⁴⁹ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

⁵⁰ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 85, ve znění pozdějších předpisů.

samosprávy v případě nezákonného jednání státu. Na návrh politické strany Ústavní soud rozhoduje o jejím rozpuštění nebo jiné její činnosti, která je v souladu s ústavními nebo jinými zákony.⁵¹

Proti rozhodnutí Ústavního soudu, které je konečné není možné proti němu použít opravný prostředek.⁵² Aby byla splněna podmínka pro podání stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva, je nutné řízení před Ústavním soudem.

3.2 Veřejný ochránce práv

Z důvodu ochrany základních lidských práv a svobod byla zřízena významná instituce Veřejný ochránce práv, zákonem č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. Náplní jeho práce je ochránit osoby před nekvalifikovaným jednáním úřadů i institucí, nachází-li se v rozporu s právem a není v souladu s principy demokratického právního státu, jakož i před nečinností a svým postupem a jednáním přispívá k ochraně základních práv a svobod.

Práva působnosti Veřejného ochránce práv mají širokou působnost po celém území státu a vztahují se na ministerstva, správní úřady, Českou národní banku, pokud působí jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, okresní úřady a města při výkonu působnosti okresního úřadu, obce při výkonu státu státní správy, Policii České republiky, Hradní stráž, Armádu České republiky, Vězeňskou službu České republiky, vazební zařízení, trest odnětí svobody, ústavní a ochrannou výchovu, ochranné léčení, zdravotní pojišťovny, orgány soudů a státního zastupitelství při výkonu státní správy.⁵³ Jeho působnost se vymyká Parlamentu, prezidenta republiky a vlády, dále na orgány činné v trestním řízení, Nejvyšší kontrolní úřad, zpravodajské služby České republiky, státní zastupitelství a soudy, kde tvoří výjimku orgány správy státního zastupitelství a státní správy soudů.

Veřejný ochránce práv nemůže nahrazovat činnost orgánů státní správy a ani nemůže měnit nebo rušit jejich rozhodnutí, ale může vést nezávislá šetření. Pokud zjistí

⁵¹ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

⁵³ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Vyd. 1. V Brně: Doplněk, 2008, 198 s. ISBN 978-807-2392-292.

pochybení úřadu nebo instituce, může požadovat sjednání nápravy. Toto šetření může zahájit i z vlastní iniciativy. Vstupovat do soukromoprávních vztahů či sporů zákon Veřejnému ochránci práv neumožňuje. Zasahovat může pouze v soukromoprávní sféře, jedná-li se o diskriminační jednání. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny nespadá institut Veřejného ochránce práv pod pojem tzv. jiného orgánu a Veřejný ochránce práv nemůže sám sobě poskytnout ochranu.

Zvláštní oprávnění v oblasti státní správy získal Veřejný ochránce práv v roce 2008 a to v soudnictví, kde má právo navrhopvat zahájení kárných řízení proti předsedům a místopředsedům v případě porušení jejich povinností spojené s výkonem jejich funkce, jako obvinění z podjatosti, zadržování důkazů nebo neúplný výslech svědků. K dalšímu rozšíření práva Veřejného ochránce práv došlo novelou zákona o Ústavním soudu a to jeho vystupováním před Ústavním soudem, kde může od 1. ledna 2013 vstupovat do řízení jako vedlejší účastník i v řízeních o zrušení zákonů.⁵⁴ Konkrétní zkušenosti Veřejného ochránce práv pak může Ústavní soud při svém rozhodování využít, zejména pokud jde o dopady napadaného právního předpisu na občany. I nadále je Veřejný ochránce práv oprávněn podávat vlastní návrhy na zrušení podzákoných právních předpisů. Na žádost Ústavního soudu Veřejný ochránce práv poskytne své stanovisko, které může soudu pomoci seznámit se s projednávanou věcí. Rovněž může přijmout opatrovnictví v řízení o ústavní stížnosti, v nichž hájí jako opatrovník zájmy dětí.

Pro plnění úkolů mu byla svěřena oprávnění, dle kterých má možnost vstupovat do všech prostor úřadu, nahlížet do spisů, hovořit se zaměstnanci úřadu a osobami umístěnými v různých zařízeních. Je povinností úřadu s ním spolupracovat, poskytovat informace, vysvětlení, stanoviska a provádět důkazy a úkony dozorů navržené Veřejným ochráncem práv. V mezích své působnosti jsou Veřejnému ochránci práv na jeho žádost povinny veškeré státní orgány i osoby, které vykonávají veřejnou správu, poskytnout pomoc. Při shledání porušení právních předpisů vyzve Veřejný ochránce práv úřad, který se musí k tomuto do 30 dnů vyjádřit, kde následně sdělí, jaká přijal opatření k nápravě. Nebudou-li přijatá opatření dostatečná, nebo pokud tak neučiní Veřejný ochránce práv, vyrozumí nadřízený úřad či vládu a rovněž může informovat veřejnost. Pravidelně o své činnosti podává informace příslušným orgánům i veřejnosti.

⁵⁴ VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Základy práva: o právu, státě a moci*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2009, 456 s. ISBN 978-807-3574-079.

3.3 Rada vlády pro lidská práva

Poradní orgán vlády pro otázky ochrany lidských práv a svobod je Rada vlády, ta sleduje dodržování Ústavy ČR, Listiny základních práv a svobod osob v jurisdikci České republiky. Rada rovněž sleduje plnění mezinárodních závazků České republiky v oblasti ochrany lidských práv a svobod. Její zasedání bývá nejméně čtyřikrát ročně. Zpracovává pro vládu návrhy a koncepce politiky v jednotlivých oblastech ochrany lidských práv a závazky plynoucí z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, dále právech hospodářských, sociálních a kulturních. Od orgánů státní správy v mezích své působnosti může požadovat informace a stanoviska. Svou činností by měla přispívat ke zlepšování situace v oblasti dodržování základních práv a svobod, i když nemá žádné významné pravomoci. Každoročně vypracovává zprávu o stavu lidských práv v České republice a připravuje zprávy, které zasílá příslušným orgánům.

3.4 Právo petiční a právo na odpor

V obsahu Listiny jsou zmiňovány i další instituty, které jsou označeny názvem, jako petiční právo a právo na odpor. Petiční právo svojí charakteristikou se zařazuje jako neefektivní způsob při vymáhání ochrany základních práv a svobod, i přesto že se jedná o politické právo, které je považováno za jedno z nejstarších. Aplikace tohoto práva se používá jako kontrola orgánů veřejné moci a jejího posílení. Petiční stížnost může podávat každý jednotlivec a subjektem petičního práva mohou být i právnické osoby. Citace tohoto práva je uvedena v zákoně o právu petičním, podle § 5, kdy státní orgán musí petici přijmout, její obsah zodpovědně posoudit a uvést způsob jakým byla petice vyřízena a to do 30 dnů.⁵⁵

V čl. 23 Listiny je občanům zaručeno: „*Právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.*“⁵⁶

⁵⁵ Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁶ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 23, ve znění pozdějších předpisů.

4 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV

V přirozeném chápání člověka, má svůj původ pojem lidských práv, který postupně přešel do pozitivního práva vnitrostátního. Jako první byla ve Vestfálské smlouvě již v roce 1648 zmíněna svoboda náboženská. Mezinárodní ochrana se začala prosazovat v 19. století, kdy byl projednáván zákon o zákazu otroctví a ochraně křesťanských menšin. Nová ustanovení, která se promítala v mírové smlouvě Versailleského systému o lidských právech, se objevila po první světové válce. V reakci na zločiny, které byly důsledkem fašismu, a jejich politických odpůrců se na konci druhé světové války formuje moderní mezinárodněprávní ochrana lidských práv. V roce 1945 došlo v Chartě OSN k začlenění ochrany základních lidských práv a to v celosvětovém měřítku, která zakotvila jako jeden z hlavních cílů organizace zachovávat základní lidská práva a povinností státu bylo je ochraňovat. Jelikož ustanovení Charty OSN bylo příliš obecné a bylo nutno jej rozvíjet a konkretizovat v dalších deklaracích a mezinárodních úmluvách.

Dne 10. 12. 1948 byla Valným shromážděním jako jeden z nejdůležitějších dokumentů přijata Všeobecná deklarace lidských práv, která jako první mezinárodní dokument obecné povahy, přiznává každému jednotlivci ucelený katalog práv obsahující 30 článků, kdy čl. 1 říká, že: „*Všichni lidé se rodí svobodní a rovní v důstojnosti i právech.*“⁵⁷ V dalších člancích, které obsahují práva občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní. Všeobecná deklarace lidských práv pouze doporučuje státům vtělit hmotná práva do jejich právních řádů, ale její ustanovení nejsou závazná.

Závazné mezinárodní smlouvy by měly následovat po vyhlášení Všeobecné deklarace lidských práv, aby bylo zaručeno její přijetí. Z důvodu jejího právně perfektního obsahu byla Všeobecná deklarace lidských práv rozdělena do dvou úmluv, a to do Mezinárodněprávního paktu o občanských a politických právech (1966) a do Mezinárodněprávního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech přijatých 16. 12. 1966 Valným shromážděním OSN.

⁵⁷ Zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 1, ve znění pozdějších předpisů.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Pojetí lidských práv určuje požadavek na rovnost všech lidí. Lidská práva v mezinárodním právu přísluší všem osobám bez rozdílu rasy, náboženství a pohlaví. Je nutno dodat, že lidská práva se vyznačují trvalou hodnotou, která ale není vytvořena mezinárodními smlouvami, které ji ale uznávají a určují její ochranný režim, a proto náleží všem a jsou univerzální.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech je tvořen z preambule a 53 článků, který je rozdělený na šest částí a je odvozen z Všeobecné deklarace lidských práv. Článek 1 určuje právo na sebeurčení národů, neposkytuje však toto právo národnostním menšinám. Článek 2 zavazuje stát, že musí respektovat práva uznávaná v tomto paktu a všem jednotlivcům na jeho území a zajišťuje, aby příslušné orgány toto prosazovaly. Článek 3 garantuje politická a občanská práva mužů a žen.

Článek 4 umožňuje přípustná omezení práv: „*Je-li za mimořádné situace, která je úředně vyhlášena, ohrožen život národa, mohou státy, smluvní strany Paktu, přijmout opatření zmírňující jejich závazky podle Paktu v rozsahu, který si vyžádají potřeby takové situace, za podmínky, že tato opatření nejsou v rozporu s jejich jinými závazky podle mezinárodního práva a neznamenají diskriminaci podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství nebo sociálního původu.*“⁵⁸ Článek 5 obsahující vykládací pravidlo, které nedovoluje vyvíjet činnost, která by směřovala k potlačení práv uznaným tímto paktem. V třetí části, ve které se zakazuje zrušení občanských a politických práv, která jsou nařízením ochráněna, jedná se především o článek 6, právo na život. Článek 7 obsahuje zákaz mučení krutého, nelidského zacházení nebo trestání. Článek 8 zakazuje otroctví a nevolnictví. Článek 9 zakotvuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Článek 11 zakazuje zadržení při nezpůsobilosti plnění svých smluvních závazků. Článek 18 uznává právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženské vyznání. Článek 14 - 26 ukotvuje např. právo na spravedlivý soud, rovnost před zákonem, ochranu bez diskriminace a právo účasti na správě veřejných věcí. Článek 27 se skládá z rovnosti práv, která náleží příslušníkům etnické, náboženské nebo jazykové menšiny. Mezinárodní kontrolní opatření, která jsou upravena v části čtvrté, zajišťují, aby byly dodrženy závazky převzatých Paktů. Jeho kontrola je důslednější než u Paktu

⁵⁸ *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

hospodářských, sociálních a kulturních práv. Občanská a politická práva je schopen si každý stát zajistit vnitrostátními prostředky, kdežto realizace hospodářských a sociálních práv je závislá na stupni vývoje státu, které má v prosazení těchto práv. Pakt o občanských a politických právech byl zřízen článkem 28 Výborem pro lidská práva, který je složen z expertů příslušníků smluvních stran Paktu. Výbor pro lidská práva, jehož funkce je určena v Paktu a v Opčním protokolu, jenž je k Paktu vázán. V první řadě přijímá zprávy států o opatřeních, které byly přijaty k uvedení práv v tomto Paktu v život a při užívání těchto práv a jeho pokroku bylo dosaženo. Část pátá obsahuje článek 46, vykládací pravidlo, které objasňuje ustanovení Charty OSN a článek 47, právo národu na přírodní bohatství, které v Paktu vymezuje právo všech národů užívat plně jejich přírodních zdrojů. Nezbytnou součástí Paktu v části šest jsou články 48-53 zabývající se ratifikací, podpisem a přístupem k Paktu, platností Paktu, územní působností, změnou Paktu, notifikací Paktu a autentickým zněním a uložením Paktu.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Tento pakt obsahuje více hospodářských, sociálních, kulturních práv než Všeobecná deklarace. O rozvoj a dodržování práv daných v paktu, což je víc než mezinárodní smlouva se smluvní strany zavazují usilovat o přijetí závazků, které jednotlivé státy plní dle svých možností, i když v paktu uznali své ručení pro možnost zlepšování životních podmínek pro obyvatelstvo svého státu. V Československu vstoupil v platnost tento Pakt 23. 3. 1976 ve Sbírce zákonů pod číslem 120/1976 Sb.

Jeho obsah tvoří protokol preambule a pět částí. Shoda v obsahu preambule je s preambulí Paktu o občanských a politických právech, kde je i zakotveno právo na sebeurčení národu. Ve druhé části jsou obsažena obecná pravidla, vztahující se na jednotlivá práva, která jsou označena jako zákaz diskriminace, rovná práva mužů a žen, podmínky pro omezení práv a zákaz potlačování práv. Dílčí soupis hospodářských, sociálních a kulturních práv je obsažen v třetí části. Kontrolní mechanismus je zakotven v části čtvrté. Podmínky ratifikace, přístup k Paktu, platnosti apod. jsou stanoveny v páté části.⁵⁹

⁵⁹ *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

V jednotlivých státech lze zajistit hospodářská, sociální a kulturní práva následně, jako pomoc ekonomickými a sociálními postupy, podmíněné kvalitou a množstvím ekonomických, pracovních a finančních možností a orientací dané země. Kontrolní mechanismus tohoto Paktu z těchto důvodů nemá takovou přísnost jaká je u Paktu o občanských a politických právech, kde se státy pouze zavazují k předkládání zpráv o přijatém opáření a dodržování práv plynoucích z tohoto Paktu. Tyto zprávy jsou předkládány tajemníkovi OSN, který je předá k posouzení Hospodářské a sociální radě.

Nezanedbatelné úmluvy lidských práv

Do působnosti OSN mimo Všeobecné deklarace a Paktu lidských práv byly přijaty mezinárodní smlouvy, lišící se od obecných tím, že se specifikují na jednotlivé jevy v porušování lidských práv, nebo určitých skupin osob a jejich práv.

Valným shromážděním OSN v roce 1948 byla přijata Úmluva o zabránění a trestání zločinů genocidia, jako jeden bod nejvýznamnějšího lidského práva, práva na život. Tato Úmluva ničí skupiny národní, etnické, rasové a náboženské. Jako první poválečná Úmluva, která byla přijata Valným shromážděním v reakci na vyhlazování židovské menšiny i jiných etnických skupin, kde byla dle mezinárodního práva genocidia prohlášena za zločin.

Mezinárodní úmluvou z roku 1973 byl rovněž prohlášen apartheid jako zločin proti lidskosti v reakci na rasovou segregaci⁶⁰ v Jižní Africe.

V roce 1979 byla založena protidiskriminační úmluva, která odstraňuje veškerou diskriminaci žen. Ze strany států je kontrolou nad dodržováním závazků pověřen Výbor pro odstranění diskriminace žen (CEDAW), jehož náplní je posuzování zpráv států, ale přijímat individuální stížnost pravomocně nemá.

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení z roku 1984, jejímž cílem je předcházet a trestat činy.

Úmluva o právech dítěte z roku 1989 sleduje zájem dítěte a zajišťuje mu potřebná občanská, hospodářská, kulturní i sociální práva, ale také specifická práva jako adopce, obchod s dětmi apod.⁶¹

⁶⁰ Oddělení, vyloučení.

⁶¹ *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

4.1 Ochrana lidských práv v evropském systému

Počátky evropské integrace spadají do 50. let 20. století, kdy došlo k založení Evropského společenství uhlí a oceli (dnes Evropské společenství), které bylo původně vytvořeno k dosahování společných ekonomických cílů, kde docházelo k prohlubování kompetencí jejich orgánů a ekonomických zájmů, a důsledkem toho bylo, že Soudní dvůr Evropských společenství řešil vzniklá nedorozumění a následně musel rozhodovat ve sporech, které se týkaly lidských práv.

Na konferenci v Nice v prosinci roku 2000 byla přijata Charta základních práv Evropské unie, která není právně závazným dokumentem, ale pouze sjednoceným soupisem lidských práv na úrovni Evropské unie. Prostřednictvím odkazu v Lisabonské smlouvě z prosince 2007 se stává závaznou součástí komunitárního práva. S postupným vývojem a stmelováním členských států se dostala otázka lidských práv do popředí.⁶²

Radou Evropy byla vypracována úprava týkající se ochrany lidských práv a svobod v evropské působnosti, jež je z regionálních systémů ta nejvyspělejší. Univerzální instrumenty přijaté v rámci OSN nedosahují takové propracovanosti jako kontrola mezinárodního dodržování práv. Systém ochrany lidských práv používaný v Evropě je jeden z nejlepších na světě, toto hodnocení získalo především činností Rady Evropy, avšak Evropská unie se usilovně snaží odstranit „lidsko-právní deficit“. S cílem posílit pluralitní demokracii, právní stát a ochranu lidských práv v členských zemích vznikla roku 1949 mezinárodní organizace, Rada Evropy, která nyní sdružuje 47 zemí včetně České republiky.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950) a Evropská sociální charta (1961), na jejichž základech byla založena ochrana lidských práv.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Tato Evropská úmluva je inspirována Všeobecnou deklarací lidských práv. Evropská úmluva podstatně upravuje lidská práva a byla přijata v rámci Rady Evropy v Římě 4. 11. 1950 a nabyla platnosti v září roku 1953. Je tvořena třemi hlavami zabývající se samostatnými právy a svobodami a rovněž je v ní zakotveno zřízení

⁶² JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 233 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-807-4180-491.

Evropského soudu pro lidská práva. K této Evropské úmluvě byla přijata řada dodatkových protokolů, jako jeden z nejdůležitějších je Protokol číslo 11, spojující Evropský soud pro lidská práva a Evropskou komisi pro lidská práva v jeden orgán, jimž se stal stálý Soud zřízený k zefektivnění systému. Evropská úmluva představila první, právně závazný mezinárodní nástroj, který usiluje o ochranu politických a občanských práv. Práva garantovaná v této úmluvě můžeme rozčlenit do tří skupin na nedotknutelnost osobnosti, vláda práva a pluralismus a tolerance v životě společnosti.⁶³

Práva, která jsou považována za nezadatelná a nezcizitelná jsou na prvním místě a chrání lidský život a jeho důstojnost.

Evropská úmluva deklaruje právo na život, zákaz mučení, otroctví a nucených prací, právo na svobodu a osobní bezpečnost, právo na spravedlivé řízení, uložení trestu jen na základě zákona, právo respektovat soukromý a rodinný život, myšlenkovou svobodu, svědomí a náboženskou rovnost, svobodu projevu, svobodu shromažďovací a sdružovací, právo uzavřít manželství, právo na účinný právní prostředek nápravy, zákaz diskriminace a následně bylo doplněno právo hospodářské, sociální a kulturní.

Téměř na celém území Evropy má Evropská úmluva působnost a velký vliv má i na zbývající státy evropského kontinentu. Úspěšnost Evropské úmluvy spočívá v propracovaném kontrolním mechanismu, který umožňuje všem smluvním stranám i jednotlivci podávat stížnosti na porušení chráněných práv v některém ze států smluvních stran Evropské úmluvy.

Evropská sociální charta

Mezinárodní smlouva zaměřená na ochranu lidských a občanských práv a svobod v sociální oblasti byla založena 18. Října 1961 v Turínu jako Evropská sociální charta (dále Charta). Jejím obsahem jsou práva hospodářská, sociální, která podmiňují svou realizaci ekonomickými podmínkami ve společnosti. Dne 3. 12. 1999 vstoupila v platnost v souladu s ustanovením odst. 3 téhož článku pro Českou republiku. Evropská sociální charta pracuje na základě pravidelných zpráv států, stížností odborů, organizací zaměstnavatelů, ale nezakotvuje soudní ochranu.

⁶³ KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-967.

První část Charty tvoří 19 práv a zásad, které smluvní strany přijaly a kladou si za cíl při realizaci smlouvy. V části dvě jsou definována samostatná hospodářská a sociální práva v čl. 1 - 19 Charty, je zde např. zahrnuto právo na práci, právo na bezpečné a zdravé pracovní podmínky, právo na ochranu zdraví atd. Ve třetí části umožňuje Charta smluvním stranám přijmout za závazné jen některá práva, ale musí být přijato minimálně pět ze sedmi článků druhé části z výňatku Charty a dle vlastní volby několik dalších ustanovení, která ukládají, že součet přijatých ustanovení nemůže být menší než 10 článků nebo 45 odstavců.⁶⁴

Dodatkovým protokolem byla v roce 1988 Charta rozšířena o chráněná práva a 4 nové články a v roce 1996 přijata zdokonalená Evropská sociální charta, obohacena o osm nových článků, což v celkovém počtu činí 31 článků.

Evropský soud pro lidská práva

Na základě čl. 19 Úmluvy Rady Evropy byl zřízen Evropský soud pro lidská práva protokolem č. 11 ze dne 1. 11. 1998 ve francouzském Štrasburku. Než mohlo dojít k tomuto kroku, aby byl samostatným, nezávislým a nestranným mezinárodním soudem regionálního typu, musel projít značným vývojem. Dodatkový Protokol k Evropské úmluvě měl do vstupu platnosti kontrolu a dodržování této mezinárodní úmluvy, kterou původně zajišťovaly dva smluvní orgány, kde její členové nezastupují svůj stát, ale jednají nezávisle. Vzhledem k nárůstu stížností v členských státech Rady Evropy je hlavním cílem 11. protokolu změna kontrolního mechanismu, že se zvýšila účinnost ochrany lidských práv a tímto vznikl nový Evropský soud pro lidská práva, který zastoupil dosud působící dva orgány, Soud a Komisi. Jelikož počet stížností měl zvyšující se tendenci a tím bylo nutno reformovat i tento systém. Dne 13. 5. 2004 byl Výborem ministrů schválen nový protokol č. 14 týkající se Evropské úmluvy o lidských právech, a po podpisu všemi smluvními státy Úmluvy (45 států) a Rady Evropy, vstoupil v platnost.⁶⁵ Změna nastala i u organizace Soudu, kde místo 6 let a možnosti opětovného zvolení je volba soudců určena na 9 let, ale neexistuje možnost opětovně tohoto soudce zvolit. Ve smyslu nového čl. 26 odst. 2, který je novým prvkem, jenž

⁶⁴ *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

⁶⁵ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, lii, 953 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4003-332.

umožňuje Výboru ministrů při jednomyslném rozhodnutí a na popud pléna Soudu snížit v omezeném čase počet soudců Senátu na pět.

Článek 33 a 34 Evropské úmluvy o lidských právech, který vymezuje řízení účastníků před Evropským soudem pro lidská práva. Možnost jednotlivce obracet se přímo na soud se svou stížností je jedna z podstatných přínosů reformy.⁶⁶

Jurisdikce Soudu dle protokolu č. 11 se vztahuje na všechny případy týkající se interpretace a aplikace Evropské úmluvy zahrnující mezistátní a individuální stížnosti. Stát přebírá odpovědnost i v případech, kdy je špatně zacházeno s jednotlivci. Rovněž je povinností státu učinit nezbytná opatření, aby nedocházelo k nelidskému a ponižujícímu zacházení případně trestání. Soud se může zabývat ve smyslu čl. 35 Evropské úmluvy, kdy již vyčerpal všechny možné vnitrostátní opravné prostředky a po vydání konečného vnitrostátního rozhodnutí, kde lhůta činí 6 měsíců, rozsudkem Soudu. Jestliže Soud shledá porušení Evropské úmluvy má možnost v daném rozsudku přijmout rozhodnutí o uplatnění čl. 41 Evropské úmluvy a přisoudit osobě, která si stěžuje spravedlivou náhradu. Pověřeným dohledem nad výkonem těchto rozsudků je Výbor ministrů, který vyzve vládu daného státu, aby předložila závěry, k jakým došla při učiněných krocích v opatřeních. Nelze z příčiny deklaratorní povahy stávajících rozhodnutí, které by právními účinky narušily vnitrostátní rozhodnutí, a ani nemůže být vyžadováno po členském státu Rady Evropy opatření, bránícím dalšímu porušování Evropské úmluvy. Lze konstatovat, že na právní řády členských států Rady Evropy má pozitivní vliv Evropský soud pro lidská práva, který je vede k ochraně lidských práv v Evropě.

⁶⁶ KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-967.

5 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE

Z důvodů, aby se zviditelnila mimořádná důležitost a význam pro občany EU, rozhodlo roku 1999 zasedání Evropské rady konané v Kolíně nad Rýnem vytvořit návrh Listiny základních lidských práv pro občany Evropské unie. Tento požadavek byl proveden Konventem, orgánem vytvořeným ad hoc a složeným ze zástupců různých entit jakými jsou instituce Evropské unie, národní parlamenty a hlavy států či vlád členských států institucí.⁶⁷ Transparentním a participativním postupem vytvořil Konvent návrh textu Listiny. Listina základních lidských práv Evropské unie (dále Listina EU) v podstatě obsahuje práva nacházející se v Evropské úmluvě lidských práv a později přijatých mezinárodních smluvních instrumentech na ochranu lidských práv v ústavách států. Jde o vysoce právní nástroj symbolické povahy, který zahrnuje práva občanská, politická, ekonomická a sociální, která se vztahují nejen na všechny občany členských zemí EU, ale i na osoby žijící na území Evropské unie. Cílem Listiny je chránit základní práva občanů.

Tato Listina EU se skládá z preambule a 54 článků rozdělených do 7 kapitol: Důstojnost, svoboda, rovnost, solidarita, občanství, spravedlnost a obecná ustanovení. Preambule určuje charakter Listiny pro Evropskou unii, obsahem jejího textu jsou společné hodnoty. Preambule rovněž určuje prameny práva zakotvených v Listině EU. Nositelé moci jsou v preambuli národy Evropy nikoliv členské státy. Důstojnost, v jejímž obsahu je nedotknutelnost lidské důstojnosti, právo na život a osobní integrita, zákaz mučení a otroctví. Svoboda, v jejíž kapitole se nachází právo osobní a politické, hospodářské a sociální. Je rozšířena o svobodu myšlení, svědomí, náboženství a právo odmítnout vojenskou službu. Rovnost představuje obecný zákaz diskriminace a prosazuje zásady rovnosti, která zvláště poukazuje na seniory, postižené osoby a práva dětí. Rovněž zakotvuje respekt k náboženské, jazykové a kulturní rozmanitosti unie. Solidarita, která odráží sociální a hospodářská práva jako specifikum integrace jednotného trhu. Dalším ustanovením této kapitoly jsou práva týkající se sociálního

⁶⁷ JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 233 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-807-4180-491.

zabezpečení, ochrana zdraví, životního prostředí a spotřebitele, která je jako novinka vyjádřena v katalogu lidských práv, kde pro integrační proces je základem jednotný trh. Občanství vychází z institutu evropského občanství a obsahuje pasivní i aktivní právo volit do Evropského parlamentu.

Spravedlnost ustanovuje soudní záruku a to v právu na právní ochranu, spravedlivý proces, zákaz retroaktivity a právo nemoci být trestán dvakrát pro stejný čin.

Všeobecná ustanovení, ve kterých je provedena úprava vlivu Listiny EU a zakotvení zaručených práv, které přímo ovlivňují aplikaci Listiny EU. Doplněním a pozměněním ustanovených v jednáních o přijetí ústavní smlouvy tak, aby pro členské státy jako součást smlouvy byla Listina přijatelná.⁶⁸

Text obsahuje 3 druhy ustanovení, paragrafy týkající se osobních práv a základních svobod, které přebírají obsah Evropské úmluvy lidských práv. Dále týkající se občanských a politických práv, které přebírají obsah ústav národních států různých zemí Evropské unie. Třetí část tvoří práva ekonomická a sociální. Dle ustanovení, Listina EU nemění kompetenci členských států Evropské unie ani Evropského společenství a nesnižuje standart základních práv stanovený ústavami členských států a mezinárodními smlouvami.

I když Listina EU nemá právní závaznost, ale Soud prvního stupně poukázal na její přesvědčovací autoritu. Prostřednictvím Lisabonské smlouvy, která je platná od 1. 12. 2009, se právně nezávazná politická deklaráce stala součástí primárního práva EU, ale formálně není součástí Lisabonské smlouvy. Výjimku z Listiny základních práv Evropské unie označená číslem 30 si Česká republika vyjednala z důvodu potenciálního ohrožení platnosti Benešových dekretů, ve kterých je zakotvena konfiskace majetku Němců a Maďarů, deportovaných z území České republiky v reakci na zločiny spáchané nacistickým Německem na občanech Československé republiky.⁶⁹

Posunutím kvality na vyšší úroveň je závislý osud Charty, který je podmíněn ochotou a dohodou členských států.

⁶⁸ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, lii, 953 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4003-332.

⁶⁹ JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 233 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-807-4180-491.

ZÁVĚR

Hlavním záměrem mé bakalářské práce bylo zhodnocení obrazu lidských práv a přehledu vývoje této problematiky. Idea lidských práv je vznešená, ale bez zákonné garance ochrany by byla odsouzena k zániku. Lidská práva jsou chápána jako výklad práva a svobody, nezávisle na státu. Lidská práva mají neporušitelný význam pro každého jednotlivce, a aby mohla být realizována, je zapotřebí jejich právní zakotvení.

Diskuzí nad lidskými právy v České republice a její problematikou se prakticky setkáváme denně. Západní civilizace i Česká republika, na kterých je princip svobody a demokracie postaven je nutno chránit všemi dostupnými prostředky. Ústava ČR i Listina základních práv a svobod musejí být bezpodmínečně respektovány. V rámci vnitrostátní ochrany ústavou zaručených lidských práv má Ústavní soud, který disponuje procesními prostředky ochrany ústavně zaručených práv a svobod, které je možno použít v případě, že byly vyčerpány všechny dostupné opravné prostředky. Česká republika je vázána řadou mezinárodních úmluv ratifikované Parlamentem a vnitrostátní ústavní úpravou.

Ve většině evropských států se dodržování základních práv jeví optimálně, ale z globálního hlediska dodržování základních práv nepřináší kýžený výsledek, naproti tomu ale dochází k posílení totalitních režimů v nedemokratických zemích. Společný postoj by měly zaujmout světová společenství, pro která problém lidských práv není nedůležitý a měly by uplatňovat nenásilné sankce, bez dopadu na civilní obyvatelstvo.

Ve své práci jsem se snažila podat obraz lidských práv a přehledu vývoje lidsko-právní problematiky na mezinárodní i vnitrostátní úrovni. Svoji pozornost v první kapitole jsem směřovala k nejdůležitějším historickým souvislostem, které ovlivnily vznik a vývoj myšlenky lidských práv ve světě a v českých zemích. Ve druhé kapitole jsem se věnovala základním lidským právům v právním řádu České republiky, kde jsem analyzovala prameny právní úpravy, dále subjekty základních práv, obsah, objekt a funkce základních práv a svobod a v neposlední řadě Listinu základních práv a svobod a její strukturu. Třetí kapitola se zabývá myšlenkou ochrany základních práv a svobod v České republice, soudní ochranou, která zaručuje právo na spravedlivý proces a to pro fyzické i právnické osoby tím, že se mohou obrátit na soud k ochraně svých práv. Činnost orgánů státní správy nemůže nahrazovat Veřejný ochránce práv, ale může vést

pouze nezávislá šetření. Právo působnosti Veřejného ochránce práv je široké a vztahuje se na např. na ministerstva a správní úřady. Vymyká se Parlamentu, Nejvyššímu kontrolnímu úřadu a orgánům činných v trestním řízení. Pro otázky ochrany lidských práv a svobod je poradní orgán vlády tzv. Rada vlády, která sleduje dodržování Ústavy České republiky a Listinu základních práv a svobod. Jako neefektivní způsob při vymáhání ochrany základních práv a svobod se svoji charakteristikou zařazuje petiční právo a jeho aplikace se používá jako kontrola orgánů veřejné moci a jejího posílení. Občané mají možnost postavit se proti každému, kdo by ohrožoval demokratický řád a lidská práva a základní svobody prostředkem zvaným právo na odpor. Čtvrtá kapitola obsahuje mezinárodně právní ochranu lidských práv, zakotvenou v Chartě OSN jako jednu z důležitých vizí této organizace. Přijetím Všeobecné deklarace lidských práv byla Valným shromážděním přijata jedna z nejdůležitějších deklarací lidských práv, která je rozdělena do dvou úmluv a to na Mezinárodněprávní pakt o občanských a politických právech a na Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Nedílnou součástí ochrany lidských práv v evropském systému je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropská sociální charta a Evropský soud pro lidská práva. Pátá kapitola se týká Listiny základních práv Evropské unie, která byla vytvořena zasedáním Evropské rady, kde byl přijat návrh Listiny základních lidských práv pro občany Evropské unie. Prostřednictvím Lisabonské smlouvy se nezávažnost Listiny stala součástí primárního práva Evropské unie.

Mým přáním je, aby lidská práva v budoucnu byla dodržována a respektována a to jak na úrovni vnitrostátní, tak i globální a aby byly státem poskytnuty právní prostředky k jejich ochraně. Není na škodu připomenout si právní zásadu, že bdělým náležejí práva. Pokud si občané budou vědomi svých práv a budou-li je důsledně uplatňovat a využijí všech prostředků ochrany, věřím, že se v případě potřeby svých základních práv dovolají.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 310 s. ISBN 978-80-7380-454-1.

GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.

JAN FILIP, Jan Svatoň. *Základy státovědy*. 4., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-802-1040-571.

JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 233 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-807-4180-491.

KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 1019 s. ISBN 80-868-9844-X.

KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-967.

KOMÁRKOVÁ, Božena. *Původ a význam lidských práv*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 234 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-042-5384-9.

KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2011, 176 s. ISBN 978-80-7431-056-0.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6.

MUŽÍK, Josef. *Občanská a lidská práva*. Vyd. 1. Editor Václav Pavlíček. Praha: Aleko, 1992, 127 s. Prameny a nové proudy právní vědy, č. 10. ISBN 80-853-4128-X.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy občanského práva procesního*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 156 s. ISBN 80-868-6133-3.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. 2. podst. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xii, 252 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-717-9694-8.

ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Vyd. 1. V Brně: Doplněk, 2008, 198 s. ISBN 978-807-2392-292.

TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, lii, 953 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4003-332.

TULÁČEK, Jan. *Člověk a lidská práva*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1992, 31 s. Kukátko (Albatros). ISBN 80-000-0344-9.

VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Základy práva: o právu, státě a moci*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2009, 456 s. ISBN 978-807-3574-079.

Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv. Vyd. 1. Editor Vladimír Flegl. Praha: C.H. Beck, 1998, xii, 325 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9204-7.

Seznam ostatních zdrojů

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 2/1933 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 22/1930 Sb., o zásluhách T. G. Masaryka.

Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19. ledna 1994, sp. Zn. Pl. ÚS 15/93.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. Zář 1998, sp. Zn. IV. ÚS 13/98.

Sdělení MZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

SEZNAM ZKRATEK

Čl.	Článek
EU	Evropská unie
Evropská úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Charta	Evropská sociální charta
Listina	Listina základních práv a svobod
Listina EU	Listina základních práv Evropské unie
OSN	Organizace spojených národů
Pakt	Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
Ústava ČR	Ústava České republiky

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Michaela Bažantová, DiS.

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Listina základních práv a svobod

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Počet ostatních zdrojů: 10

Vedoucí práce: JUDr. Tereza Jonáková

